

Mikko Sarimaa

**”TRIATHLON ON SIITÄ HYVÄ TREENIMUOTO,
ETTÄ SIINÄ JOUTUU SIETÄMÄÄN KIPUA”**

Triathlon Helsingin Sanomissa 1990-1995

TIIVISTELMÄ

Mikko Sarimaa: ”Triathlon on siitä hyvä treenimuoto, että siinä joutuu sietämään kipua” Triathlonin kuvaukset Helsingin Sanomissa 1990-1995.

Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Maaliskuu 2021

Triathlon, eli teräsmieskilpailu, on urheilulaji, jossa uidaan, pyöräillään ja juostaan yhtenä peräkkäisenä suorituksena. Suomessa laji eli nousukautta 1980-luvun lopulta ja 1990-luvun alkupuolelle. Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen triathlonin historiaa Suomessa ja sen käsittelyä mediassa. Tutkin, mitä ja miten triathlonista sekä lajin urheilijoista on lehdistössä kirjoitettu ja oliko median kuvauksilla vaikutusta lajin suosion nousuun ja hiipumiseen. Tutkimuksen aineistona on triathloniin liittyvät artikkelit Helsingin Sanomissa vuosina 1990-1995. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen, ja tutkimusaineistoa olen analysoinut laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä.

Triathlonia kuvattiin artikkeleissa korostuneen äärimmäisenä ja rankkana lajina sekä urheilijoita kovina teräsmiehinä ja -naisina, jotka olivat hyvin rationaalisia ja analyyttisiä suorittajia. Myös urheilijat itse kuvasivat lajiaan samaan tapaan. Naistriathlonistien kohtelu kirjoituksissa oli osin vähättelevää sekä keskittyi ulkourheilullisiin seikkoihin kuten ulkonäköön tai parisuhdeasioihin, toisaalta taas hyvin samankaltaista miespuolisten triathlonistien kuvausten kanssa.

Triathlonilla oli tutkimuksen tarkastelujaksolla lajin harrastajamääriin nähden hyvä medianäkyvyys ja sponsoroinnilla sekä suurilla yleisötapahtumilla oli taloudellista merkitystä, mistä myös uutisoitiin. Triathlonharrastajien näkökulma oli artikkeleissa vähäisesti esillä kirjoitusten keskittyessä triathlonammattilaisiin ja huippu-urheilijoihin.

Tutkimukseni tuloksena esitän, että triathlonin kuvauksilla mediassa oli kahtalainen vaikutus lajin suosioon: Lehdistö toi korostetusti esiin itsensä ylittämisen ja triathlonin äärimmäisen suoritushaasteen näkökulmia sekä huippu-urheilijoiden menestystä. Nämä näkökulmat innostivat monia lajin pariin. Toisaalta tavallisen harrastajan näkökulmien ja laajemman lajiyhteisön puuttuminen vaikutti lajin suosion hiipumiseen huippu-urheilumenestyksen ja mediahuomion laannuttua.

Avainsanat: triathlon, teräsmies, urheiluhistoria, lehdistö, media, naisurheilijat, Helsingin Sanomat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 <i>Tutkimusongelma</i>	2
1.2 <i>Tutkimuksen aineisto ja metodologia.....</i>	3
1.3 <i>Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskirjallisuus</i>	5
2 TRIATHLONIN HISTORIAA.....	7
2.1 <i>Triathlonin kilpailevat kertomukset.....</i>	7
2.2 <i>Triathlonin alkutaival ja teräsmieskilpailun juuret</i>	9
2.3 <i>Triathlon Suomessa</i>	11
3 TRIATHLONIN KUVAUKSET HELSINGIN SANOMISSA 1990-1995	15
3.1 <i>Fanaattiset masokistit ja kärsimyksen kuvasto</i>	15
3.2 <i>"Hymyn takana piilee voimainen"</i>	19
2.3 <i>Triathlon ja raha</i>	23
2.4 <i>Liian kova rääkki kuntoilijoille?.....</i>	26
4 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	32

1 JOHDANTO

Lönnqvist oli ensimmäinen tarpeeksi hullu suomalainen innostuakseen triathlonista. Laji syntyi Havaijilla 15 miehen vedonlyönnin tuloksena vuonna 1979, ja samoissa paratiisimaisissa olosuhteissa järjestetään edelleen teräsmiesten arvostetuimmat kärsimysnäytelmät. Täyspitkään triathlon-matkaan kuuluu 3,8 kilometriä uintia, 180 km pyöräilyä ja maratonin verran eli 42,195 km juoksua, putkihikoiluna.¹

Näin värikkäästi kuvailtiin Suomen ensimmäistä triathlonitähteä Magnus Lönnqvistiä ja hänen harrastamaansa erikoista urheilulajia elokuussa 1990 Helsingin Sanomissa. Triathlonilla on maine erityisen rankkana lajina, ja triathlonistit tunnetaankin teräsmiehinä ja -naisina. Triathlonin äärimmäisyys on kiinnostanut myös mediaa lajin alkutaipaleelta lähtien.

Triathlon on kestävyyslaji, jossa yhdistetään kolme osasuoritusta yhdeksi yhtäjaksoiseksi suoritukseksi. Suoritusjärjestys on nykymuodossa aina sama: ensin uinti, jota seuraa pyöräosuus, ja lopuksi juostaan. Triathlonissa kilpaillaan useilla matkoilla, joilla on monia päällekkäisiä nimityksiä. Merkittävimmät ja tunnetuimmat matkat ovat täysmatka ja olympiamatka. Täysmatka koostuu 3,8 kilometrin uinnista, 180 kilometrin pyöräilystä ja 42,2 kilometrin eli täyden maratonin juoksusta. Olympiamatkalla osuuksina on 1,5 kilometrin uinti, 40 kilometrin pyöräily ja 10 kilometrin juoksu. Osuuksien väliset vaihdot ovat myös osa kokonaissuoritusta.²

Olen innokas penkkiurheilija ja triathlonin harrastaja. Urheilun historia ja sen yhteiskunnalliset ulottuvuudet ovat aina olleet minusta kiinnostavia. Suomalaiset ovat historiallisesti olleet urheiluhullua kansaa, ja kansakunnan ylpeyttä on vuoroin kohentanut ja vuoroin kolaautellut urheilussa saavutettu tai saavuttamatta jäänyt menestys. Joukkuelajeista kansainvälisesti suurimpiin kuuluva jalkapallo on täälläkin suosittu harrastus, jääkiekko taas on kuningaslajin asemassa. Historiallisesti, ja edelleenkin merkittävässä asemassa, ovat kuitenkin olleet kestävyyslajit, kuten juoksu ja maastohiihto. Yleisesti toisteltu sanonta kuuluukin: ”Suomi juostiin maailmankartalle.”³ Triathlonin kaltaiselle uudelle kestävyyslajille, jossa oli myös mahdollisuudet kansainväliseen menestykseen, oli näin ollen Suomessa otollista maaperää.

¹ HS 5.8.1990.

² Kanerva & Tikander 2012, 394-395.

³ Heikkala 1994, 228; ks myös Kokkonen 2008.

Päätin tässä kandidaatintutkielmassa tutkia kirjoittelua triathlonista Helsingin Sanomissa lajin ensimmäisen kukoistuskauden aikana Suomessa 1990-luvun alkupuolella. Triathlon nousi suosioon Suomessa 1980-luvun puolivälin aikoihin ja kasvatti suositaan ja näkyvyyttään yli kymmenen vuoden ajan ennen buumin laantumista. 2010-luvulta eteenpäin on alkanut uusi nousukausi erityisesti amatööriharrastajien keskuudessa.⁴ Omakohtaisen kokemukseni kautta olen kiinnostunut lajin historiasta ja alkuvaiheen suosion laantumiseen johtaneista syistä. Halusin tutkia, miten lajia käsiteltiin mediassa suosion ensimmäisen aallon aikana.

Tutkimukseni taustaintressinä on urheilun ja liikunnan yhteiskunnallinen ulottuvuus ja urheilu kulttuurisena ilmiönä. Esimerkiksi hiihto on ollut perinteinen suomalainen tapa liikkua paikasta toiseen, mutta nykypäivänä siitä on kehittynyt osin kallistakin välineurheilua, jota ei kaikilla ole mahdollisuutta harrastaa ainakaan kilpailullisesti. Triathlonkin nähdään varsinkin maailmalla jopa juppilajina, jota harrastavat lääkärit, asianajajat tai toimitusjohtajat. Esimerkiksi Suomen entinen pääministeri Alexander Stubb on tunnettu triathlonharrastaja.⁵ Toisaalta triathlonin parissa on paljon ruohonjuuritason toimintaa, ja pyöräily, juoksu sekä uinti ovat kävelyn ohella suomalaisten harrastetuimpien liikuntamuotojen joukossa.⁶ Millaisia merkityksiä triathlon sai lajin suosion nousun ja huipun aikaan suomalaisessa yhteiskunnassa?

1.1 Tutkimusongelma

Tarkastelen tutkimuksessani, millä tavoin triathlon ja triathlonistit esitettiin mediassa lajin ensimmäisen kukoistuskauden aikana ja oliko tällä vaikutusta lajin menestyskauteen ja toisaalta hiipumiseen.

Hypoteesini on, että triathlon haluttiin esittää vanhan nimensä mukaisesti teräsmieslajina ja sen harrastajat ja urheilijat lähes yli-ihmisinä, jotka käyvät sankarien lailla ylimaalliselta vaikuttaviin koitoksiin. Triathlonin kuvailuissa korostuu kärsimys ja kovuus sekä kipu. Media elää sankaritarinoista ja äärimmäisyyksistä, ja triathloniin on jo lajin

⁴ 'Triathlonbuumin ensiaalto koettiin Suomessa 1980-luvulla', *Yle Elävä arkisto*, 11.11.2016 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/11/triathlonbuumin-ensiaalto-koettiin-suomessa-1980-luvulla> Luettu 20.10.2020.

⁵ Jussi-Pekka Reponen, 'Alexander Stubb kertoo, miten hänestä tuli "Lycrasetä, joka on triathlonin ansiosta viisikymppisenä elämänsä kunnossa' *Helsingin sanomat* 24.10.2019 <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006284313.html> Luettu 20.10.2020.

⁶ Timo Ruuskanen, 'Perinteinen kävelylenkkeily edelleen suosituin koko kansan liikuntaharrastus', *Tilastokeskus*, 18.4.2019, <http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/perinteinen-kavelylenkkeily-edelleen-suosituin-koko-kansan-liikuntaharrastus-1/> Luettu 20.3.2021.

syntyvaiheista lähtien liitetty äärimmäisyyksin menevä maine. Riitta Pirisen mukaan medially on urheilun kentällä valtava rooli, sillä miljoonat ihmiset elävät urheilua nimenomaan median kautta.⁷ Näkemykseni mukaan uuden ja hieman marginaalisemman lajin asemassa olevan triathlonin käsittelyllä mediassa on vaikutusta lajiyhteisöön, harrastajiin ja yleiseen käsitykseen sekä urheilulajista, että siihen osaa ottavista henkilöistä.

1.2 Tutkimusaineisto ja metodologia

Tutkimuksen lähdeaineistona käytän Helsingin Sanomien (HS) digitaalisesta arkistosta löytyviä triathlonia käsitteleviä artikkeleita. Artikkelit on digitoitu vuodesta 1990 eteenpäin tekstimuodossa. Rajaan tutkimukseni käytännön syistä alkamaan vuodesta 1990 ja päättymään Pauli Kiurun viimeiseen kilpailuvuoteen Havaijilla 1995. Triathlonin syntyvaihe oli Suomessa jo 1980-luvun alkupuolella, mutta suurempi tietoisuus lajista ja kansainvälinen menestys keskittyivät erityisesti Pauli Kiurun uran ympärille. Kiuru nousi kansainväliselle tasolle 1980-luvun lopussa, ja 1989 hän sijoittui Havaijin täysmatkan maailmanmestaruuskilpailussa viidenneksi. Seuraavina vuosina hän jatkoi korkeimman palkintopallipaikan tavoittelua Havaijilla ja kilpaili vuosina 1987–1995 siellä yhteensä yhdeksän kertaa sijoittuen parhaimmillaan toiseksi.⁸ 1990-luvun alku oli Kiurun uran huippuaikaa, jolloin hän esiintyi myös usein lehtien palstoilla haastatteluissa ja kilpailuista kertovissa jutuissa. Näen Kiurun uran huippuvaiheen antoisimmaksi rajsukseksi tutkimukselle, sillä Kiurun vanavedessä lajia käsiteltiin mediassa yllättävänkin runsaasti harrastajamääriin nähden. Rajaan lehtijuttujen osalta aineiston koskemaan kirjoitettuja artikkeleita ja haastatteluja jättäen puhtaasti tuloksia raportoivat ja listaavat uutiset pois, sillä ne eivät anna relevanttia tietoa tutkimuksen kannalta. Kandidaatintutkielman puitteissa rajaan myös lehtiartikkeleiden kuvat ja muun ei tekstuaalisen aineiston kuten juttujen visuaalisen ilmeen ja asettelun lehden sivulla tarkastelun ulkopuolelle.

Vuosina 1990–1995 Helsingin Sanomissa ilmestyi 218 artikkelia, joissa haun mukaan esiintyi sana triathlon. Hakutulosten joukosta olen poistanut ainoastaan tuloslistaukset ja tv-ohjelmatiedot ja säilyttänyt otsikoidut, kertovat artikkelit ja haastattelut sekä leipätekstin sisältävät uutiset. Käytin vain arkistohaussani vain yhtä hakutermiä, sillä sana triathlon esiintyy kokonaisuudessaan sen kaikissa taivutusmuodoissa sekä lajin urheilijasta käytetyssä

⁷ Pirinen 2006, 21-22

⁸ Pauli Kiurun verkkosivut, <https://www.paulikiuru.fi/henkilo-ja-yhteystiedot/urheilu-ura/> Luettu 20.10.2020.

nimityksessä triathlonisti. Seuraavassa asetelmassa ovat artikkelien määrät vuosittain. Lisäksi olen merkinnyt, kuinka monen artikkelin otsikossa Pauli Kiuru mainittiin kyseisenä vuonna:

Vuosi	Artikkeleita	Kiuru otsikossa
1990	22	(10)
1991	26	(6)
1992	35	(10)
1993	41	(9)
1994	59	(8)
1995	35	(10)

Kiurun ura huippu-urheilijana päättyi 1998, mutta hänen kansainvälinen menestyksensä alkoi hiipua jo vuonna 1995 ja suuria kansainvälisiä voittoja ei tullut enää vuoden 1994 jälkeen.⁹ Samoihin aikoihin alkoi triathlonbuumi Suomessa laantua. Triathlonista tehtiin olympialaji vuoden 2000 olympialaisiin, mutta kukaan suomalainen ei onnistunut pääsemään mukaan kisoihin, eikä lajissa ole vielääkään suomalaista olympiaedustajaa nähty lukuun ottamatta paralympialaisia.

Ylen elävässä arkistossa on suomalaisesta triathlonista historiikki, jossa on koottuna lajin kehitystä, tuloksia ja palasia televisiolähetyksistä alkuvuosista vuoteen 1996 asti. Seuraavaksi historiikissa mainitaankin jo 2010-luvusta, mistä käy hyvin ilmi, kuinka triathlon on kokenut kaksi vaihetta Suomessa. Rajaan kuitenkin Ylen arkistosta löytyvät videot tutkimuksen aineiston ulkopuolelle ja käytän kyseistä historiikkia ainoastaan taustatietojen lähteenä.¹⁰

Tutkielmani on luonteeltaan laadullinen, sillä tarkastelen minkälaisia merkityksiä triathlon saa tutkittavan ajankohdan lehtijutuissa ja haastatteluissa. Pysin ymmärtämään triathlonista luotavaa kuvaa ja sen yhtymäkohtia ajankohdan suomalaiseen yhteiskuntaan, urheilukulttuuriin ja urheiluhistoriaan. Tässä tutkielmassa käytän tutkimusmenetelmänä aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia voi lähestyä karkeasti jaoteltuna kolmesta näkökulmasta: aineistolähtöisestä, teoriaohjaavasta ja teorialähtöisestä.¹¹ Tässä tutkielmassa lähestymistapani on aineistolähtöinen.

⁹ Pauli kiurun verkkosivut, <https://www.paulikiuru.fi/henkilo-ja-yhteystiedot/urheilu-ura/> Luettu 20.10.2020.

¹⁰ 'Triathlonbuumin ensiaalto koettiin Suomessa 1980-luvulla', *Yle Elävä arkisto*, 11.11.2016 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/11/triathlonbuumin-ensiaalto-koettiin-suomessa-1980-luvulla> Luettu 20.10.2020.

¹¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88.

Suoritettuani haun Helsingin Sanomien arkistosta yllä kuvatulla tavalla luin kaikki artikkelit, joissa triathlon oli mainittu. Samalla poimin artikkeleista tämän tutkimuksen aiheen kannalta oman harkintani mukaan kiinnostavimmat talteen. Seuraavalla lukukerralla aloin merkitä kokoamaani aineistoon tutkimuksen kannalta merkittäviä otteita, joissa kuvailtiin triathlonia tai lajin urheilijoita ja joissa urheilijat itse kertoivat kokemuksistaan ja näkemyksistään. Samalla kirjoitin artikkelien yhteyteen kommenttejani ja ajatuksiani sekä kuvauksia artikkeleista. Kolmannella lukukerralla aloin järjestää antoisina pitämiäni otteita teemoittain lukien samalla tutkimuskirjallisuutta. Käytyäni vielä kerran artikkelit läpi olin järjestänyt lähdeaineiston neljän teeman mukaan:

1. Triathlonin ja triathlonistien kuvaukset ja esiintyminen lehtikirjoituksissa
2. Naistriathlonistit lehtikirjoituksissa
3. Triathlon ja raha
4. Triathlon kuntoilijan näkökulmasta

Analyysini etenee Tuomen ja Sarajärven esittämää sisällönanalyysin analyysimallia soveltuvien osien hyödyntäen. Mallin mukaisesti valitsin ensin tutkimuskirjallisuuden avustuksella aineistosta kiinnostavat asiat ja erottelin erilleen ne muusta aineistosta. Seuraavaksi jaottelin aineistosta poimimani tekstikatkelmat valitsemieni teemojen mukaisesti. Käsittelin ja analysoin näin järjestettyä aineistoa keskustellen tutkimuskirjallisuuden kanssa ja lopuksi kirjoitin tutkimuksen yhteenvedon.¹²

1.3 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskirjallisuus

Triathlonin historiaa ei juuri ole Suomessa tutkittu. Esimerkiksi Suomen urheiluhistoriallisessa bibliografiassa vuodelta 2006 ei ole yhtäkään mainintaa tai viitettä triathloniin liittyen.¹³ Myöskään Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjoissa ei triathlonia käsitellä.¹⁴ Tommi Putkurin liikuntapedagogiikan pro gradu -työ triathlonkilpailussa käytettävistä ajatusmalleista vuonna 1998 sisältää suomalaisesta tutkimuksesta ehkä kattavimman kuvauksen lajin historiasta.¹⁵ Putkurin työn kiinnostavuutta

¹² Tuomi & Sarajärvi 2018, 92.

¹³ Talonen & Vasara 2006.

¹⁴ Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjat, <https://www.suhs.fi/julkaisut/vuosikirja/> Luettu 22.10.2020.

¹⁵ Putkuri 1998.

tämän tutkimuksen kannalta lisää se, että Putkuri itse kilpaili triathlonissa kansallisella huipputasolla tutkimusajankohtana.

Myös muualla maailmassa triathlonin historian tutkimus on ollut vähäistä. Australialainen Jane Hunt on merkittävimpiä akateemikkoja, joka on lähestynyt triathlonia historian tutkimuksen keinoin. Hänen artikkelinsa *Crocodiles, Fancy Dress and Zebra Rock Souvenirs: Triathlon the Katherine Way* ja *In Search of a Meaningful Story: Oral History and Triathlon Memory in Australia* olivat korvaamattomia puretuessani lajin historiaan ja siihen liittyviin eri tarkoituseriä ajaviin narratiiveihin.¹⁶ Urheiluhistorian tutkimuksesta digitaalisena aikana on kirjoittanut Geoffrey Kohe.¹⁷ Triathlonistien ajatusmaailmaa ja syitä kärsimykseltä vaikuttavaan lajiin osallistumiseen on tutkinut Michael Atkinson, Lamont & Kennedy, Mutter & Pawlowski ja Malchrowicz-Moško et al.¹⁸ Triathloniin liittyvästä rahasta ja kulutuksesta ovat kirjoittaneet Wicker, Prinz & Weimar.¹⁹

Urheilujournalismia ja urheilijoiden representaatiota mediassa on tutkittu Suomessa ja maailmalla melko paljon feministisestä viitekehyksestä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen triathlonin käsittelyä mediassa lajina, triathlonistien kuvauksia ja heidän omia kommenttejaan lajistaan sekä triathlonin naistähtien käsittelyä mediassa tutkimuksen ajankohtana. En kuitenkaan tarkastele koko tutkimusta feministisestä viitekehyksestä käsin. Median ja urheilujournalismin tutkimukseen yleensä, sekä naisurheilijoiden kohteluun mediassa merkittävimpinä lähteinä aihepiiristä tässä tutkimuksessa olen käyttänyt Annu Kaivosaaen väitöskirjaa ”Lempeä Lydia” – ”vahva Björge”: Naishiittäjien representoinnin muutokset *Urheilulehden* teksteissä vuosina 1905–2010 sekä Riitta Pirisen väitöskirjaa *Urheileva nainen* lehtiteksteissä.²⁰ Antoisia pro gradu -tasoisia töitä ovat olleet Saana Huhtalan tutkimus suomalaisten hiihtäjien representaatiosta Lahden MM-hiihdoissa 2017 ja Tiina-Liisa Lehtisen tutkimus urheilijoiden representaatiosta Ateenan olympialaisten yhteydessä.²¹ Pirisen aiemman lisensiaatintyön valmistumisen yhteydessä tehty haastattelu Helsingin Sanomissa päätyi myös osaksi tutkimusaineistoa. Haastattelussa hän kertoo urheilevien naisten käsittelystä lehdistössä ja käyttää muiden muassa triathlonisti Katarina Ebelingiä esimerkkinä.²² Ebelingin kohtelu mediassa kiinnitti huomioni tässäkin tutkimuksessa.

¹⁶ Hunt 2015, Hunt 2019.

¹⁷ Kohe 2015.

¹⁸ Atkinson 2008, Mutter & Pawlowski 2014, Malchrowicz-Moško et al 2018.

¹⁹ Wicker, Prinz & Weimar 2013.

²⁰ Kaivosaaari 2017, Pirinen 2006.

²¹ Huhtala 2018, Lehtinen 2006.

²² HS 8.1.1994.

2 TRIATHLONIN VARHAISVAIHEET

Triathlonin historiaa on tutkittu hyvin niukalti sekä Suomessa että kansainvälisesti. Jorma Kalelan mukaan historiantutkijoiden esitykset ovat kuitenkin vain yhdenlainen historioiden lajityyppi. Hän esittää, että historioita tuotetaan jatkuvasti yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla, ja tuottajien joukkoon mahtuu niin puolueita kuin medioitakin.²³ Miten triathlonin historiaa on esitetty ja kenen toimesta? Tässä luvussa käsittelen triathlonin historiaa maailmalla ja Suomessa sekä kilpailevia kertomuksia (historioita), joita lajin taustaorganisaatiot ovat rakentaneet.

1.4 Triathlonin kilpailevat kertomukset

Urheiluhistoriallisesta näkökulmasta triathlonia on tutkinut australialainen Jane E. Hunt, joka on tutkimuksissaan valottanut triathlonin historiaa erityisesti Australiassa fokuksenaan triathlon ruohonjuuritasolla paikallisyhteisössä ja suullisen historian sekä muistitiedon kerääminen.²⁴ Yleiset esitykset urheilulajin historiasta kirjoissa, lehdissä ja eri organisaatioiden verkkosivuilla ovat nähdäkseni monesti suppeita ja hieman erikoisesti jättävät merkittävän osan lajin historiasta mainitsematta. Myös Hunt kiinnittää tähän huomiota artikkelissaan ”In Search of a Meaningful Story: Oral History and Triathlon Memory in Australia”.²⁵ Hänen mukaansa lajin historiasta yleisesti esillä olevissa kertomuksissa vallitsee kahtiajako ikään kuin kahteen haaraan: Ironman-yhtiön²⁶ kaupallinen narratiivi ja lajin olympialiikkeeseen kuuluvan kansainväliseen kattojärjestön World Triathlonin²⁷ esitys kilpailun juurista.

²³ Kalela 2013, 80.

²⁴ Ks. Hunt 2015 ja Hunt 2019.

²⁵ Hunt 2019, 1221.

²⁶ Ironman on World Triathlon Corporationin (WTC) omistama tuotemerkki, ja heidän järjestämiensä kilpailujen nimi, mutta samalla yleisesti käytetty synonyymi erityisesti täydenmatkan triathlonille. Myös Ironman-kilpailun hyväksytysti suorittanutta henkilöä kutsutaan Ironmaniksi, suomalainen nimitys on kääntynyt muotoon teräsmies. Tutkimuksen ajankohtana mediassa kansainvälisetkin Ironman-kilpailut tunnettiin nimellä teräsmieskilpailu, esimerkiksi Australian teräsmieskilpailu (Ironman Australia). Iron Man on myös Marvel-yhtiön supersankarihahmo, joka ei liity triathloniin. WTC:n omistava yhtiö Wanda Group maksaa Marvelille oikeuksista käyttöä nimitystä. Ks. ’Iron Man to Ironman: Pay Up’ *Wall Street Journal* 26.7.2019. <https://www.wsj.com/articles/iron-man-to-ironman-pay-up-11564177568> Luettu 13.03.2021.

²⁷ World Triathlon oli vuoteen 2020 asti nimeltään International Triathlon Union (ITU), jota nimitystä on käytetty vielä tämän tutkimuksen tutkimuskirjallisuudessa. Tässä tutkielmassa käytän nimitystä World Triathlon.

Geoffrey Kohen mukaan digitaaliset lähteet, kuten urheiluseurojen ja järjestöjen verkkosivut ja sosiaalinen media, tarjoavat tutkijoille tapoja ymmärtää, kuinka urheilukulttuureja luodaan, muokataan ja kootaan uudelleen. Urheiluun liittyvät verkkosivut liittävät yhteen menneitä ja nykyisiä globaaleja kannattajia ja kannustavat kollektiiviseen muistin muodostamiseen. Samalla ne välillä hämärtävät todellisuuden rajoja nostalgian ja myös muistamattomuuden kautta. Digitaalinen aikakausi on mahdollistanut uusia kulttuurin ja kollektiivisten muistojen tuottamisen keinoja. Nämä prosessit eivät kuitenkaan ole arvoista vapaita, vaan ideologisesti ja poliittisesti latautuneita. Populaarit historialliset tekstit esimerkiksi urheilun taustaorganisaatioiden nettisivuilla ovat usein nationalistisesti latautuneita. Kohe myös muistuttaa, että internetin avoimuus on hämärtänyt kollektiivisten muistojen legitimiyyttä, rajoja ja omistajuutta.²⁸ Triathlonin tapauksessa Ironmanin kaupalliset intressit ja vahva suosio urheilulajin tunnettuuden keulakuvana varsinkin olympialaisten ulkopuolella näkyvät sen esittämässä versiossa lajin historiasta. Samalla World Triathlon näyttää joutuneen taistelemaan lajiyhteisönkin silmissä asemastaan, vaikka on kattojärjestö, mikä näkyy suoraan heidänkin verkkosivuillaan esitetystä historiikista.

Ironman-yhtiön julkaisemassa Ironmanin historiassa korostetaan täysmatkan synnyttänyttä Havaijin kilpailua ja sen vanavedessä syntynyttä kansainvälistä kaupallista kilpailusarjaa. World Triathlon taas sivuuttaa lajin suosion ja tunnettuuden kannalta hyvin merkittävän Ironmanin ja Havaijin kilpailun kokonaan ja keskittyy narratiivissaan kansainvälisen liiton syntyyn ja olympialaisiin mukaan pääsemiseen. Molemmat jättävät toisen puolen mainitsematta kokonaan lajin historiasta kertovilla verkkosivuillaan.²⁹

Ironmanin brändäyksen onnistumisesta kertoo se, että melko yleinen käsitys on lajin syntyneen nimenomaan Havaijin teräsmieskisasta. Tämä käsitys tulee esiin myös suomalaisessa mediassa: tutkimuksen aineistona olleissa Helsingin Sanomien artikkeleissa viitataan lajin syntyneen Havaijilla, kuten esimerkiksi johdannon aloittavassa lainauksessa.³⁰ Huntin mukaan myös Australiassa triathlonin historia oli alkujaan lähinnä kilpailuohjelmien ja sanomalehtien varassa pieninä tekstikatkelmina, jotka oli suunnattu lajia tuntemattomille. Kuten Suomessa, myös Australiassa suurin osa paikallisti lajin synnyn Havaijille. Kuten

²⁸ Kohe 2015, 78-81.

²⁹ Hunt 2019, 1221., World Triathlon, *World Triathlon History*, <https://www.triathlon.org/about> Luettu 12.3.2012., World Triathlon, *San Diego – The Birthplace of Triathlon*, https://www.triathlon.org/news/article/san_diego_-_the_birthplace_of_triathlon (luettu 12.3.2021), Ironman, *The Ironman Story*, <https://www.ironman.com/history> Luettu 12.3.2021.

³⁰ HS 5.8.1990, Putkuri 1998, 2. Helsingin Sanomien artikkelissa näkyy triathlonin historian esitysten epätarkkuus: ensimmäisen Havaijin kilpailun vuosi on merkitty väärin vuodeksi 1979 vuoden 1978 sijaan.

omalla kohdallanikin, lajin historiavaje aiheutti hänelle halun tutkia asiaa.³¹ Suomalaisessa tutkimuksessa esimerkiksi itsekin huipputason triathlonistina 90-luvulla kilpaillut Tommi Putkuri kertoo lajin alkuperän olevan Havaijin kilpailussa 1978 kirjoittaessaan triathlonin historiasta osana pro gradu -tutkielmaansa. Putkurikin huomioi jo vuonna 1998 lajin eri kilpailujärjestelmien välisen kitkan ja epäselvyyden arvostetuimmista kilpailuista.³²

Luotettavien ja kattavien historioiden käytännössä puuttuessa esitän seuraavaksi lajin alkutaipaleen historiaa ensin kansainvälisesti ja sen jälkeen Suomen näkökulmasta.

1.5 Triathlonin alkutaival ja teräsmieskilpailun juuret

Ensimmäisistä triathlonia muistuttavista kolme eri lajia yhdistävistä koitoksista on mainintoja 1900-luvun alun Ranskasta. Nykyaikaisen kilpailumuodon ja triathlon -nimityksen juuret ovat Yhdysvalloissa San Diegossa 25. syyskuuta vuonna 1974. San Diego Track Club -seuran Jack Johnston ja Don Shanahan järjestivät Mission Bay Triathlon -nimisen kilpailun, joka oli keksitty paikallisten juoksijoiden harjoittelun piristykseksi. Vuosisadan alun ranskalaisten kilpailujen ja San Diegon tapahtuman välillä ei ole tiettävästi yhteyttä.³³ Kilpailumatkat olivat päinvastoin myöhemmin vakiintunutta järjestystä: 8,5 kilometrin juoksu, 8 kilometrin pyöräily ja noin 550 metrin uinti. Ensimmäisen tapahtuman jälkeen kilpailut jatkuivat Mission Baylla, ja seuraavina vuosina erilaisia triathlontapahtumia järjestettiin eri paikoissa Yhdysvalloissa.³⁴

Nyky muodossaan triathlonin yleisesti teräsmieskilpailuna tunnetun muodon eli Ironman-kilpailun juuret ovat Yhdysvalloissa Havaijilla vuonna 1978, jolloin siellä järjestettiin ensimmäinen teräsmieskilpailu (Hawaiian Ironman Triathlon). Vuonna 1977 paikallisen juoksukilpailun palkintoseremoniassa oli syntynyt väittelyä siitä, minkä lajin harrastajat olivat kovakuntoisimpia: uinnin, pyöräilyn vai juoksun. Yhdysvaltalainen upseeri John Collins ehdotti asian selvittämistä yhdistämällä kolme paikallista pitkää kestävyyskoitosta yhdeksi yhtäjaksoiseksi kilpailuksi. Osuuksiksi määritettiin 3,8 kilometrin uinti, 180 kilometrin pyöräily ja 42,2 kilometrin juoksu eli maraton yhtäjaksoisena

³¹ Hunt 2019, 1222.

³² Putkuri 1998, 2-4.

³³ Hunt 2019, 1220.

³⁴ Hunt 2015, 1915.

suorituksena. Kilpailu pidettiin seuraavana vuonna. Näin syntyi täydenmatkan triathlon. Collins itse oli osallistunut vuonna 1974 San Diego Track Clubin järjestämään kilpailuun.³⁵

Vuosittain järjestetyt Ironman-tapahtumat Havaijilla kasvattivat suosiotaan. Vuonna 1979 paikalla muista syistä ollut Sports Illustrated -lehden toimittaja teki tapahtumasta kymmenen sivun jutun, joka toi merkittävää huomiota siihen asti melko marginaaliselle lajille. Vuoden 1982 kilpailu televisioitiin Yhdysvalloissa, ja lajin rankkuus ja draama tulivat konkreettisiksi kotikatsomoissa naisten kilpailua johtavan Julie Mossin romahtaessa lähes totaalisesti vain vähän ennen maalia ja ryömiessä maaliviivan yli tajunnan rajamailla. Tapauksesta tuli kuuluisa, ja lajin suosio räjähti kasvuun sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa.³⁶ Ironman-kilpailuja alettiin järjestää eri puolilla maailmaa, ja Havaijin kisa nimettiin maailmanmestaruuskilpailuksi 1981. Nämä lajin alkutaipaleen hetket ovat varmasti olleet osaltaan sementoimassa lajiin yleisesti liitettyä mielikuvaa extreme-urheilusta.

Ironman-sarja muodostui lopulta maailmancupiksi, jonka mestaruudesta kamppailtiin vuosittain Havaijilla, ja Ironman kasvoi suuryritykseksi. Ironmanin omistava WTC on myös valvonut tavaramerkkiään tarkasti esimerkiksi kieltämällä Iron-sanan ja Ironman-termin käytön muissa kuin omistamissaan kilpailussa, vaikka Ironman on tullut lajikulttuurissa symboloimaan täysmatkaa yleisessä kielenkäytössä.³⁷

Vuoden 1984 Havaijin kilpailun jälkeen triathlonin aktiivit kokoontuivat keskustelemaan kansainvälisen hallintoelimen perustamisesta lajille. Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) kiinnostui triathlonin rakettimaisesta suosion kasvusta uutena urheilulajina, ja alkoi keskustelut lajin sisällyttämisestä olympiaohjelmaan. 1989 perustettiin Kansainvälinen triathlonliitto ITU ja järjestettiin ensimmäiset viralliset maailmanmestaruuskilpailut nykyisellä olympiamatkalla: 1500 metrin uinti, 40 kilometrin pyöräily ja 10 kilometrin juoksu. 1994 varmistui triathlonin paikka vuoden 2000 Sydneyn olympialaisissa huomattavan nopealla aikataululla uudeksi urheilulajiksi. Vuonna 2016 paratriathlon oli ensi kertaa mukana paralympialaisissa.³⁸

World Triathlon erityisesti korostaa verkkosivuillaan olevansa ainoa taho, joka voi myöntää triathlonin maailmanmestarin tittelin.³⁹ Ironman kuitenkin järjestää vuosittain Havaijilla Ironman-sarjan maailmanmestaruuskilpailun, joka on edelleen maailman tunnetuin

³⁵ Hunt 2015, 1915.

³⁶ Kanerva & Tikander 2012, 394-395 ja Hunt 2015, 1915.

³⁷ Ironman, *Brand guidelines*, <https://www.ironman.com/brand-guidelines> Luettu 13.3.2021.

³⁸ Hunt 2015, 1915, Hunt 2019, 1221, World Triathlon, *World Triathlon History*, <https://www.triathlon.org/about> Luettu 12.3.2012.

³⁹ World Triathlon, *World Triathlon History*, <https://www.triathlon.org/about> Luettu 12.3.2021.

triathlonkilpailuolympialaisten ohella ja käytännössä todellinen täyden matkan maailmanmestaruuskilpailu, johon pitkien matkojen parhaat kokoontuvat kilpailemaan huomiatta World Triathlonin omista pitkien matkojen maailmanmestaruuksista. Nykypäivänä Ironmanilla on myös kilpailevia suuria kaupallisia pitkienmatkojen tapahtumia.⁴⁰

Tämä koko urheilulajin historian läpäisevä kilpailuasetelma kahden haaran välillä on erikoinen, ja tutkijana sekä harrastajana herää myös kysymys, kenellä ylipäänsä on oikeus määrittellä, mitä lajin historiaan kuuluu. Tästä syystä myös akateemiselle urheiluhistorialliselle tutkimukselle triathlonista on tarvetta. Huntin näkemys on, että kahden suuren ammattilaisuutta ja huippu-urheilua korostavan, järjestäytyneitä triathlonia edustavan haaran lisäksi triathloniyhteisössä on kolmantena tekijänä ruohonjuuritason toimijat ja amatööriurheilijat, jotka esimerkiksi yhdistävät seikkailun ja elämysmatkailun triathloniin ja ovat arvokas suullisen historian ja muistitiedon lähde sekä tärkeä tutkimuskohde.⁴¹ Suomessakin triathlonin historia varsinkin alkuvaiheessa kietoutui hyvin vahvasti ruohonjuuritason toimijoiden aktiivisuuteen pienellä savolaisella paikkakunnalla Joroisissa.

1.6 Triathlon Suomessa

Triathlon levisi Suomeen kansainvälisesti katsottuna suhteellisen varhain, kun ensimmäinen ”Suomen teräsmieskilpailu” järjestettiin Joroisissa 1983. Kyseessä oli samalla Pohjoismaiden ensimmäinen triathlonkilpailu. Kilpailumatkoina olivat puolikkaat alkuperäisestä täysmatkasta. Putkurin mukaan jo alusta asti ammattimaisuus ja rahapalkinnot olivat osana suomalaista triathlonia.⁴²

Suomen triathlonliitto perustettiin jo 1986 eli ennen kansainvälistä liittoa.⁴³ 1980- ja 1990-luvuilla triathlonin parissa elettiin Suomessa suorastaan buumia, joka hieman tyyntyi ennen vuosituhannen vaihdetta. Ensimmäinen suomalainen triathlonitähti oli jo Magnus Lönnqvist, joka voitti Suomen ensimmäisen triathlonin Joroisilla, useita suomenmestaruuksia, puolimatkan EM-pronssia 1985 ja pitkien matkojen EM-kultaa 1986. Hän oli myös ensimmäinen suomalainen, joka kilpaili Havaijilla.⁴⁴ Lönnqvistin jälkeen tunnetuimmaksi suomalaiseksi triathlonistiksi nousi Pauli Kiuru, joka sijoittui lajin pitkien matkojen

⁴⁰ Challenge Family, <https://www.challenge-family.com/> Luettu 15.3.2021.

⁴¹ Hunt 2019, 1221-1222.

⁴² Putkuri 1998, 4-5.

⁴³ Suomen triathlonliitto, *Suomen triathlonliitto*, <https://www.triathlon.fi/triathlonliitto/> Luettu 2.2.2021.

⁴⁴ 'Triathlonbuumin ensiaalto koettiin Suomessa 1980-luvulla', *Yle Elävä arkisto*, 11.11.2016.

merkittävimmän ja arvostetuimman kilpailun Havaijin täysmatkan maailmanmestaruuskisoissa toiseksi 1993 ja kymmenen parhaan joukkoon yhteensä seitsemän kertaa. Lisäksi Kiuru voitti useita kansainvälisiä Ironman-kilpailuja sekä suomenmestaruuksia. Kiuru on urheilu-uransa jälkeen toiminut yrittäjänä ja poliitikkona. Hän on tätä tutkielmaa kirjoittaessa kolmannen kauden kansanedustaja. Kiurun uran alettua hiipua 1990-luvun puolivälin jälkeen ei Suomesta noussut uusia yhtä kovia kansainvälisiä nimiä ennen aivan viime vuosia, mikä lienee vaikuttanut lajin suosion laskuun ja harrastajamäärien vähentymiseen.⁴⁵

Triathlonin ensimmäinen ja pitkäaikaisin naispuolinen tähti suomessa oli Ghita Jarlström joka voitti Joroisilla 1986 ja tähtäsi vielä mukaan Sydneyn olympialaisiin. Hän ei kuitenkaan saavuttanut olympiapaikkaa. Jarlströmin parhaita saavutuksia on suomenmestaruuksien lisäksi vuoden 1992 EM-pronssi joukkuekilpailusta ja 1997 pitkän matkan henkilökohtainen EM-pronssi.⁴⁶ 1990-luvulla Jarlström sai seurakseen Katarina Ebelingin joka saavutti 1990 juniorien euroopanmestaruuden olympiamatkalla ja nousi kansalliseksi tähdeksi. Seuraavana vuonna hän sijoittui juniorien MM-kilpailussa pronssille. Ebeling ja toimi haastajana Jarlströmille vuosien ajan, mutta useimmiten Jarlström vei voiton. Ebeling suuntasi uransa aemmista tähdistä poiketen lyhyemmille matkoille ja sai siitä kritiikkiä muun muassa valmentajaltaan. Ebeling ei koskaan onnistunut viemään ykköstähden kruunua Jarlströmiltä ja vaihtoikin lopulta päälajikseen pyöräilyn. Myöhemmin lajin päästyä osaksi olympiaohjelmaa Jarlström ja jopa Kiuru pyrkivät olympiapaikan saavuttamiseen.

Suomessakin laji on alusta alkaen tunnettu paremmin huomattavan pitkistä ja ankarista kilpailumatkoistaan, vaikka jo alusta asti lyhyemmätkin suoritukset ovat olleet merkittävä osa lajikulttuuria. Suomalaiset kansainvälisesti menestyneet triathlonistit, erityisesti Magnus Lönnqvist ja Pauli Kiuru, keskittyivät enemmän pitkille matkoille, mikä tulkintani mukaan on vahvistanut yleistä mielikuvaa lajista hiukan erikoisten masokistien sankaruuskoitoksena. Tämä on sopinut hyvin suomalaiseen urheiluperinteeseen, jossa arvokisojen kuninkuuslajeja ovat olleet esimerkiksi 50 kilometrin perinteinen hiihto sekä 5000 ja 10 000 metrin juoksu.

⁴⁵ Kanerva & Tikander 2012, 396.; 'Triathlonbuumin ensiaalto koettiin Suomessa 1980-luvulla', *Yle Elävä arkisto*, 11.11.2016; Pauli Kiurun verkkosivut <https://www.paulikiuru.fi/henkilo-ja-yhteystiedot/urheilu-ura/> Luettu 13.11.2020.

⁴⁶ World Triathlon, https://www.triathlon.org/athletes/results/15207/ghita_gerkman Luettu 10.3.2021. Jarlström on nykyään sukunimeltään Gerkman.

Vaikka triathlon pääsikin mukaan vuoden 2000 Sydneyn olympialaisiin, suomalainen innostus ehti jo sitä ennen hieman kuihtua.—2010-luvulta eteenpäin laji on kokenut uutta tulemistä ja ollut uudelleen esillä mediassakin. Lajikulttuurin sisäpuolelta vaikuttaa siltä, että nykypäivänä mediassa käsitellään triathlonia enemmän myös harrastuksena ja liikuntamuotona eikä keskittyen ainoastaan ammattimaiseen huippu-urheiluun.

Näkemykseni on, että median monipuolisempi tapa käsitellä triathlonia on osatekijänä siinä, että amatööriharrastajien puolella laji on 2010-luvulta alkaen jälleen nostanut suosiotaan. Tätä tukee myös Huntin tutkimus australialaisesta lajikulttuurista. Huntin mukaan triathlon saapui Australiaan valtavirtamedian vaikutuksesta, aiemmin mainitun Sports Illustrated -lehden jutun ja televisioitujen Havaijin Ironman kilpailujen kautta. Mediassa esitetty triathlon sai ihmiset kiinnostumaan ja osallistumaan kilpailuihin sekä järjestämään niitä. Kuitenkin Huntin mukaan tärkeää oli myös ruohonjuuritason suullinen tiedonvälitys ja narratiivi triathlonista, jonka kautta ihmiset kiinnostuivat lajiin liittyvistä tarinoista. Nämä tarinat ja kokemukset liittyivät vähemmän lajin huippuihin ja ammattiurheilijoihin, ja kyse oli enemmän tavallisten harrastajien yhteisestä ”sosiaalisesta muistista”.⁴⁷

Tulkintani mukaan tavallisten harrastajien tarinoilla ja kokemuksilla on merkitystä lajista kiinnostuneille. Tässä tutkielmassa osoitan, että 1990-luvulla triathlonia käsiteltiin valtavirtamediassa lähinnä huippu-urheilun näkökulmasta ja lisäksi hyvin kärjistetysti äärimmäisenä lajina. Päättelen, että harrastajien näkökulman puutteella on ollut oma osuutensa lajin hiipuneeseen suosioon ennen vuotta 2000. Toisaalta tutkimuksissa on osoitettu huippu-urheilijoiden seuraamisella olevan vaikutusta amatöörinä urheiluun ja myös triatloneihin osallistumiseen.⁴⁸ Tästä näkökulmasta myös kansallisten triathlonsankarien hiipuminen kansainvälisissä kilpailuissa ja mediassa on ollut yksi, ei tosin ainoa, osatekijä suosion laskemisessa vaikka triathlon samaan aikaan kipusikin kohti olympiadebyyttiään.

Huippu-urheilun puolella 2010-luvulla Kaisa Sali nousi kansainväliselle tasolle olympiamatkalla, mutta haaveen olympialaisiin pääsystä kariuduttua hän vaihtoi uransa jälkipuoliskolla pitkille matkoille tavoitteenaan voitto Havaijilla.⁴⁹ Hän on viime vuosilta tunnetuin ja kansainvälisesti menestynein triathlonistimme parhaana sijoituksenaan viides sija täysmatkan Ironmanin MM-kilpailussa Havaijilla. Kaisa Sali päätti uransa vuoden 2019

⁴⁷ Hunt 2019, 1222-1223.

⁴⁸ Ks. Mutter & Pawlowski, 2014.

⁴⁹ Harri Laiho, 'Matka Mummolasta Havaijille', *Lapin Kansa*, 2.10.2016, <https://www.lapinkansa.fi/matka-mummolasta-havaijille/23035>. (luettu 20.01.2021). Tuolloin hänen sukunimensä oli Lehtonen.

Havaijin kilpailuun.⁵⁰ Olympiaedustajia triathlonissa Suomella ei ole vielä kertaakaan ollut, mutta paratriathlonisti Liisa Lilja on sijoittunut paralympialaisissa neljänneksi ja voitti vuonna 2017 maailmanmestaruuden.⁵¹

⁵⁰ Ilta-Sanomat 13.10.2019 <https://www.is.fi/muutlajit/art-2000006271312.html> Luettu 13.2.2021.

⁵¹ Liisa Liljan www-sivut, <http://liisalilja.fi/> Luettu 13.11.2020.

3 TRIATHLONIN KUVAUKSET HELSINGIN SANOMISSA 1990-1995

3.1 Fanaattiset masokistit ja kärsimyksen kuvasto

Lönnqvist oli ensimmäinen tarpeeksi hullu suomalainen innostuakseen triathlonista. Laji syntyi Havaijilla 15 miehen vedonlyönnin tuloksena vuonna 1979, ja samoissa paratiisimaisissa olosuhteissa järjestetään edelleen teräsmiesten arvostetuimmat kärsimysnäytelmät. Täyspitkään triathlon-matkaan kuuluu 3,8 kilometriä uintia, 180 km pyöräilyä ja maratonin verran eli 42,195 km juoksua, putkihikoiluna.⁵²

Tällä tavoin kuvattiin Magnus Lönnqvistiä laajassa haastattelussa, jossa hän kertoi aikeistaan lopetella uraansa huippu-urheilun parissa elokuussa 1990. Lönnqvist oli Suomen ensimmäinen triathlonammattilainen ja ensimmäinen suomenmestari, jonka syrjäytti valtaistuimeltaan Pauli Kiuru 1980-luvun loppuvuosina. Samassa jutussa Kiurua kuvaillaan kestävyysmasokistiksi. Lönnqvist voitti Kiurun viimeisen kerran vuonna 1986 Oslossa.⁵³ Yllä lainatun artikkelin otsikko kuvastaa, kuinka triathlonia käsiteltiin lehdistössä 1990-luvulla: ”TERÄSMIEHEN SEITSEMÄN RAUTAISTA VUOTTA – Magnus Lönnqvist opetti suomalaisille, ettei triathlon ole vitsi.” Triathlonia kuvailtiin lähes aina erikoisena ja äärimmäisenä lajina. Kilpailun pituutta ja raskautta korostettiin, ja lajin vanha nimitys teräsmieskilpailuna kulki usein mukana jutuissa. Sama mielikuva teräsmiehestä esiintyy toistuvasti vielä tänäkin päivänä mediassa ja keskusteluissa.

Triathlonin tunnetuin matka, ikään kuin lajin käyntikortti, oli ja on edelleen Havaijilla alkunsa saanut täysmatka. Osuuksien mitat yleensä kerrattiin jutuissa, joissa täydenmatkan triathlonia käsiteltiin. Etenkin Havaijin kisaa ja täysmatkaa muutenkin kuvattiin artikkeleissa usein hyvin voimakkailla ilmaisuilla, kuten tässä Pauli Kiurun haastattelussa ennen vuoden 1992 teräsmieskilpailua Havaijilla:

⁵² HS 5.8.1990.

⁵³ HS 21.8.1990.

Kiuru oli viime vuonna neljäs ja 1990 kolmas. Monet uskovat, että Kiurusta tulee tämän 226 kilometrin (3,8 km uinti, 180 km pyöräily, 42,2 km juoksu) helvetin ensimmäinen eurooppalainen voittaja. Kysymys kuuluu, joko tänä vuonna? [...] "Se vasta, kun on todella kuumaa, tekee triathlonista triathlonin. Ihastuin olosuhteisiin heti", Kiuru sanoo.⁵⁴

Kiuru myös osaa haastattelussa tarttua tilaisuuteen kertoa lajistaan kiinnostavasti ja samalla lujittaa omaa imagoaan kovana kilpailijana, joka syttyy haastavista olosuhteista. Sama voimasanojen käyttö toistuu yhdysvaltalaisen tähden Scott Tinleyn haastattelussa, joka tehtiin hänen kilpaillessaan Suomessa aiemmin samana syksynä:

Ensisilmäyksellä Scott Tinley näyttää tyypillisen rennolta jenkiltä. Hän ei kuitenkaan ole mikään tavallinen tasamaan tallaja. Havaijin teräsmieskisa on joidenkin mukaan yhtä helvettä - Tinley on voittanut matkan kahdesti.⁵⁵

Tiina-Liisa Lehtinen kommentoi urheilujournalismin yhtenä tavoitteena ja tarkoituksena olevan viihdyttämisen, minkä tähden on luonnollista olettaa kielenkäytönkin olevan värikästä ja yllättävää.⁵⁶ Tinleyn haastattelussa tulee esiin myös yleinen tapa liittää tuska ja kärsimys osaksi lajin kuvastoa:

Uransa aikana Tinley on kilpaillut yli 300 kertaa. Täysmittaisia kisoja hän kiertää vuodessa nelisen kappaletta. Määrä on kova, sillä triathlonissa tuska tulee tutuksi. "Pahan olon kanssa oppii elämään". "Se on minulle tärkeää, että olen joutunut jättämään kisan kesken vain kahdesti. Australiassa jouduin kerran uimaan 13 asteisessa vedessä ilman märkäpukua ja se oli liikaa. Toinen keskeytys tuli eteen, kun katkaisin solisluuni."⁵⁷

Myös muiden lajien urheilijoista kertovissa jutuissa mainitaan välillä erityisesti triathlonistit vertailukohtana. Uimaritähti Jani Sievisen haastattelussa valtavaa harjoitusmäärää korostetaan: "Sievinen on uinut tänä vuonna noin 1300 tuntia ja harjoitellut ajallisesti paljon enemmän kuin kestävyysurheilun fanaatikot, triathlonistit."⁵⁸ Harjoittelun määrä näkyy myös Kiurun erään kilpailun jälkeisessä haastattelussa, jossa kerrottiin hänen lähtevän heti kisan jälkeen neljänkymmenen kilometrin pyörälenkille.⁵⁹

Triathlonistit usein itse kuvailivat harjoittelunsa ja kilpailujaan yhtä lailla kärsimystä ja valmistautumisen äärimmäisyyttä korostaen. Esimerkiksi nuori hiihtotähti Sami

⁵⁴ HS 10.10.1992.

⁵⁵ HS 14.8.1992.

⁵⁶ Lehtinen 2006, 14-15.

⁵⁷ HS 14.8.1992.

⁵⁸ HS 9.12.1991.

⁵⁹ HS 15.3.1993.

Heiskanen kommentoi oheisharjoitteluun käyttämästään triathlonista: "Triathlon on siitä hyvä treenimuoto, että siinä joutuu sietämään kipua." ⁶⁰

Atkinson esittää artikkelissaan triathlonistien saavan urheilullisesta kärsimyksestä merkittävän määrän stimulaatiota sosiaalisesti ja emotionaalisesti. Hänen mukaansa keskinäisesti tunnistetussa urheilijoiden yhteisössä kyky kestää ja jopa nauttia urheilun tuottamasta kärsimyksestä vahvistaa ryhmän erottautumista muista ja muodostaa yhteen sitovaa sosiaalista pääomaa. Triathlonistit muodostavat ikään kuin erityisen "kipuyhteisön". ⁶¹ Tämän katson selittävän myös triathlonistien tapaa kertoa itse mediassa lajistaan usein kärsimyksen kautta. Kovan harjoittelun ja kärsimyksen sietämisen eetos toimi varsinkin 1980- ja 1990-luvuilla meriittinä lajiyhteisön silmissä ja vahvasti kuvaa triathlonisteista yli-inhimillisinä teräsmiehinä. Tämä oli tietenkin kiinnostava näkökulma myös suuren yleisön kannalta, ja triathlonin erikoisuutta pidettiin jatkuvasti esillä siitä kertovissa jutuissa.

Triathlonin suomalaisten kärkinimien valmentajana toimi 1980- ja 1990-luvuilla kovuudestaan tunnettu Seppo "Nitti" Nuutila, jonka Lahjomattomat-treenitaliin kuuluivat jossain vaiheessa uraansa lähes kaikki kansainvälisesti ja kansallisesti parhaiten menestyneet triathlonistimme. Nuutila suhtautui vähättelevästi lajin lyhyempiin matkoihin, mikä lienee vaikuttanut hänen lajilegendan asemansa kautta urheilijoiden ja yleisönkin käsityksiin. Tulkintani mukaan Nuutilan asenne oli yksi osatekijä triathlonin pitkien matkojen korostuneisuuteen suomalaisessa lajikulttuurissa ja osaltaan lehdistössäkin.

Aikansa nouseva tähti Katariina Ebeling, joka halusi keskittyä enemmän lyhyemmille matkoille, ei ollut Nuutilan kanssa samoilla linjoilla, vaikka hänen valmennukseensa hakeutuikin:

"Mua vähän kismittää "Nitin" asenne, hänen mukaansa lyhyet matkat on babytriathlon, ja sitä mä en voi hyväksyä. Nämä ovat kuitenkin ihan eri lajeja, ei niitä voi verrata." ⁶²

Tästä huolimatta Ebelingkin korosti treenaamisen ankaruutta:

"Mä olen treenannut kolme vuotta, että jaksaisin harjoitella lujaa. Nyt mä alan olla valmis kovaan työhön." Katariinan elämä pyörii urheilun ehdoilla. Eikö se pelota? "Urheilun mukana tulee kaikenlaista kiinnostavaa. Nyt on sen aika. Pauli (Kiuru) sanoi musta kerran hyvin, että urheilija on yksin muttei yksinäinen. Niin se on." ⁶³

⁶⁰ HS 16.9.1991.

⁶¹ Atkinson 2008, 165-166.

⁶² HS 19.11.1991.

⁶³ Hs 19.11.1991.

Teemu Vesala tuli alun perin tunnetuksi kansallisella tasolla hiihtäjänä, mutta vaihtoi pääalajikseen triathlonin ja nousikin lajissa tähdeksi, Kiurun jälkeen kakkoseksi. Hän sijoittui esimerkiksi Havaijilla kymmenen parhaan joukkoon ja oli siis ammattilainen triathlonin parissa. Keväällä 1994 hän voitti Finlandia-hiihdon, ja hänestä tapahtuman yhteydessä tehdyssä haastattelussa käsiteltiin kokonaisvaltaista urheilijan elämää ja triathlonia.

IK Falkenissa kuusi SM-viestimestaruutta voittanut Vesala palautui nopeasti Finlandian rasituksista ja pahoitteli, ettei urheilulta aikaa liikene perheelle. "Minulla on 4,5-vuotias tytär, jolle en ole ehtinyt opettaa hiihtoa. Se on paha moka. Aikaa ei todellakaan riitä muuhun kuin urheiluun. Kaiken kukkuraksi olen haalinut itselleni valmennettavia, joita on seurattava silmä kovana." Vesalan arki on leikistä kaukana. Tunnit täyttyvät uinnilla, juoksulla, kuntopiirillä ja voimaharjoittelulla sekä kaiken päälle osallistumisella sivulajiin hiihtoon.⁶⁴

Toinen näkökulma triathlonisteihin, erityisesti Pauli Kiuruun, oli kylmän kova ja laskelmoiva ammattimaisuus. Atkinson kuvailee triathlonin harrastajien olevan usein kirurgisen analyttisiä ja emotionaalisesti viileitä suhtautumisessaan harjoitteluun. Triathlon voidaan nähdä sivistyneenä lajina, jossa menestyminen vaatii mielen kontrollia ruumiin hallitsemiseksi ja tiukan kurinalaisen, tieteellisesti rakennetun harjoittelun sekä esimerkiksi ruokavalion toteuttamiseksi. Triathlonistit saattavat ikään kuin tottua tai addiktoitua etsimään fyysisen ja psykologisen suorituskykynsä rajoja.⁶⁵ Pauli Kiuru kuvailee suhtautumistaan kilpailemiseen ennen olympiamatkan suomenmestaruuskilpailua Kuopiossa 1994:

Tänään Kiuru aikoo kilpailla eri taktiikalla kuin normaalisti. Täydellä matkalla hän tarkkailee herkeämättä sykemittariaan, mutta nyt hän voi mennä "niin kovaa kuin sielu sietää". "Täydellä matkalla sykkeeni täytyy pysyä 145:n ja 155:n välillä, koska muuten ei jaksa maaliin. SM-kisassa sykettä ei ole edes tarpeen mitata, mutta todennäköisesti se on 160-170, välillä enemmänkin."⁶⁶

Amerikkalaisessa lehdistössä Kiuruun oli suhtauduttu samana vuonna kriittisemmin:

Pari vuotta sitten Kiuru johti pyöräilyä ja esiintyi lähes neljä tuntia amerikkalaislähetyskessä. Sen jälkeen Kiurusta ei ole tehty juttuja yhdysvaltalaisissa lajilehdissä. Viime vuonna Kiuru jopa leimattiin ikuisiksi häviäjäksi, joka katselee vain sykemittaria eikä taistele voitosta.⁶⁷

Toisaalta suomalaisessakin lehdistössä tuotiin kyllä esiin erilaisia suhtautumistapoja triathloniin, erityisesti lyhyemmille matkoille keskittyvien urheilijoiden kohdalla. 1994 olympiamatkan suomenmestaruuden voitti Mika Somppi, jonka asenne esitettiin kontrastina Pauli Kiurun analyttisyydelle:

⁶⁴ HS 27.2.1994.

⁶⁵ Atkinson 2008, 169, 175-176.

⁶⁶ HS 30.7.1994.

⁶⁷ HS 7.10.1995.

Kun jyvaskyläläinen Mika Somppi voitti eilen neljännesmatkalla uransa ensimmäisen triathlonin Suomen mestaruuden ja jätti toiseksi lajin tunnetuimman ja menestyneimmän suomalaisnimen Pauli Kiurun, kyse oli samalla kahden hyvin erityylisten urheilijan välienselvittelystä. Siinä missä Kiuru on viimeisen päälle järjestelmällinen ja asiansa osaava ammattilainen, Somppi harjoittelee opiskelun ohella enemmän tunteella ja välillä kotikonsteinkin.⁶⁸

Saana Huhtalan pro gradu -työ vuodelta 2018 tutkii urheilujournalismia Lahden MM-hiihdoissa 2017. Hänen mukaansa yksi miehille varatuista maskuliinisista rooleista on analyttinen ja viileä ammattilainen, jonka toiminnassa tunteille ei ole juuri sijaa tai ainakaan niitä ei näytetä ulospäin. Rationaalisella, järkipärisellä suhtautumisella pyritään hallitsemaan tunteita. Maskuliinisuudessa tärkeää on tuloksellinen suhtautuminen maailmaan ja kilpailussa menestyminen. Huhtalan mukaan tämänkaltaista kuvaa on myöhemmin rakennettu esimerkiksi hiihtäjä Matti Heikkisestä, jota kutsuttiin tittelillä ”latuprofessori”. Heikkinen kieltäytyy valmentajan sallimasta yhdestä oluesta voitonkin jälkeen kontrolloiden kaiken urheilun ehdoilla.⁶⁹ Samankaltainen kertomus liikkui Pauli Kiurusta valittaessa vuoden urheilijaa Viking Isabella -laivalla alkuvuonna 1994:

Kiurua pidetään erittäin kurinalaisena urheilijana, milteipä askeetikkona. Kerrotaan, että Havaijin kilpailun jälkeen hän on suonut itselleen yhden jäätelön, josta vaimo on saanut puolet. Laivalla Kiuru korjaili vähän hänestä kerrottuja tarinoita. ”Täällä nautitaan nyt vieraanvaraisuudesta. Jos seuraava vuorokausi on askeettinen, vika ei ole minun.”⁷⁰

Triathlon esitettiin tutkimuksen aineistossa rankkuuden ja äärimäisyyden kuvausten kautta, ja erityisesti miespuolisista urheilijoista rakennettiin kuvaa viileinä teräsmiehinä. Äärimmäisen kestävä, kovaa työtä harjoittelussa ja kilpailussa tekevä sekä turhia tunteiluita välttävä huippu-urheilija sopi hyvin suomalaisen kestävyysurheilun perinteeseen ja urheilusankaruuden eetokseen. Triathlon sai lajin kokoon nähden melko runsaasti mediahuomiota, jonka syynä on varmasti ollut lajin uutuus, radikaali luonne ja toisaalta suomalaisten kansainvälinen menestys meille perinteisesti tärkeällä kestävyysurheilun areenalla.

3.2 ”Hymyn takana piilee voimainen”

Suomen triathlonkentän kirkkaimpiin naispuolisiin tähtiin kuuluivat 1990-luvulla Ghita Jarlström ja Katariina Ebeling, joista kirjoitettiin lehdistössä hyvin eri tavoin. Ghita Jarlström käytännössä dominoi naisten triathlonia Suomessa 1980-luvulta pitkälle 1990-luvulle. Hänen haastajakseen nousi nuori Katariina Ebeling, joka onnistui saamaan näkyvyyttä selvästi

⁶⁸ HS 31.7.1994.

⁶⁹ Huhtala 2018, 49-57.

⁷⁰ HS 6.1.1994

Jarlströmiä enemmän ja päätyikin suorastaan kansalliseksi julkkiseksi ja mainoskasvoksi, jonka viehättävyyttä korostettiin. Ulkourheilulliset asiat vaikuttivat urheilujuttujenkin sisältöön.

Annu Kaivosaari ja Riitta Pirinen esittävät, että naisten urheilua trivialisoidaan mediassa. Trivialisoinnilla tarkoitetaan naisten urheilun esittämistä toisarvoisena miesten urheiluun verrattuna. Naisten urheilun tai urheilevien naisten trivialisoimista tai tekemistä eivakavastiotettaviksi on muun muassa urheilusuoritusten tai menestyksen vähättely, naisten kutsuminen tytöiksi ja juttujen sisällön kohdistaminen ulkourheilullisiin seikkoihin kuten yksityiselämään tai ulkonäköön. Naisurheilijan epäonnistuessa syytä epäonnistumiseen tai menestyksen puutteeseen haetaan esimerkiksi sitoutumisen puutteesta tai osaamattomuudesta, kun taas miesurheilijoiden kohdalla korostuvat urheilijasta itsestään ulkopuoliset tekijät kuten olosuhteet tai vastustajan kovuus. Naisurheilijoiden on ollut helpompi saada medianäkyvyyttä, ja sitä kautta esimerkiksi sponsorisopimuksia, myös itse esiintymällä korostetun naisellisina ja hyödyntämällä ulkonäköään, mutta toisaalta naiset, jotka eivät ole sopineet yleisesti viehättävän kaunottaren muottiin, ovat saattaneet jäädä medianäkyvydessä sivurooliin urheilusuorituksistaan huolimatta.⁷¹ Suomalaisten naistriathlonistien käsittely lehdistössä sopisi hetkittäin oppikirjaesimerkiksi naisten trivialisoinnista.

Ebeling tuli tunnetuksi lehtien palstoilla suhteestaan elokuvaohjaaja Renny Harliniin ja päätyi juontamaan Harlinin suosittua Gladiaattorit-televisio-ohjelmaa, josta hän viimeistään nousi koko kansan tietoisuuteen.⁷² Esimerkiksi kesällä 1995 Helsingin Sanomat kirjoitti Joroisten kilpailun yhteydessä triathlonisti naisista hämmentävän erilaiseen sävyyn:

Naisten voiton otti sisulla yli minuutin takaa-ajostasemasta ykköseksi juossut Ghita Jarlström ennen Kotkan vielä junioreiden kirjoissa olevaa lupaavaa Katja Pakarista. Aikakauslehtien lemmikki Katariina Ebeling oli lähes kymmenen kilon painonpudotuksen jälkeen hyvässä kunnossa ja sijoittui kolmanneksi vanhasta tottumuksesta. Päälajinahan hänellä on ollut jo runsaan vuoden ajan pyöräily. Ghita Jarlströmillä on edessään vielä kovat koettelemukset Nokian täysmatkan SM-kisojen ja siitä vain kahden viikon päästä Tanskassa käytävän yhtä pitkän matkan kisan vuoksi. Hawaijille ei Ghita enää tämän räähkin jälkeen lähde.⁷³

Ebelingin kohdalla kommentoidaan painonpudotusta ja mediajulkisuutta, kun taas Jarlströmin osalta pysytään tiukasti urheilussa. Ghita Jarlströmiä käsiteltiin välillä hyvin samankaltaisesti kuin miesurheilijoita, keskittyen lajin rankkoihin suorituksiin ja kovuuden esiintuomiseen.

⁷¹ Kaivosaari 2017, 82-89, Pirinen 2006, 41-42, 56.

⁷² HS 1.6.1993.

⁷³ HS 23.7.1995.

Kaksi viikkoa myöhemmin Jarlström voitti täyden matkan SM-kilpailun Nokiolla. Haastattelussa hän ei ole millänsäkään tilanteesta, jossa hänet oltiin jouduttu kantamaan maalista toipumaan:

"Ei tämä ole kovin vakavaa. Minulla on aina tapana vetää itseni aivan loppuun", Jahlström sanoi vilttien ja vällyjen alta. "Minulle taisi tulla melkoinen nestehukka, sillä jouduin jälleen kerran oksentamaan nesteet ulos. Muuten kaikki meni nappiin." "Tavoitteenani oli henkilökohtainen ennätysaika, mutta jäin siitä (9.52,19) lähes neljä minuuttia.⁷⁴

Mielenkiintoisena yksityiskohtana tutkimuksen rajauksen ulkopuolelta mainittakoon, että Ghita Jarlströmin ja toisen suomalaisen triathlonistin Kari Gerkmanin häät televisioitiin Joroisilta vuoden 1997 teräsmieskisan jälkeen Jarlströmin voitettua jälleen omalla ennätysajallaan SM-kultaa.⁷⁵ Triathlon siis selkeästi herätti kansallista kiinnostusta vielä tuohon aikaan.

Riitta Pirinen kommentoi vuonna 1994 liseniaatintyönsä yhteydessä tehdyssä myös osaksi tutkielmani aineistoa valikoituneessa haastattelussa urheilevien naisten ulkonäköön liittyvästä medianäkyvyydestä mainiten myös Ebelingin ja triathlonin:

"Kauneusraameihin kuulumattomat tehdään kulttuurissamme näkymättömiksi", hän huomauttaa muistuttaen samalla mainoksissa hymyilevien Ringa Ropon, Satu Ruotsalaisen ja Katariina Ebelingin mainosarvosta. Myös Katarina Witt ja Florence Griffith-Joyner osasivat käyttää ulkonäköään hyväkseen.⁷⁶

Tutkielman aineistossa on muutama pitempi henkilöjuttu Ebelingistä, joissa urheilun lisäksi keskitytään erityisesti ulkonäköön ja urheilun ulkopuoliseen julkisuuteen. Ebeling nousi nopeasti julkisuuteen voitettuaan nuorten EM-kultaa vuonna 1990. Hän sai nopeasti useita arvokkaita sponsorisopimuksia ja osasi selkeästi myös hyödyntää viehättäväksi koetun ulkonäkönsä, kuten Pirinenkin tuo esiin edellä esiin.

Vuoden 1991 syksyllä Helsingin Sanomissa tehtiin henkilöhaastattelu Ebelingistä hänen voitettuaan kuukautta aikaisemmin pronssia triathlonin nuorten MM-kilpailussa Australiassa.⁷⁷ Otsikkokin keskittyy ulkonäköseikkoihin: ”Hymyn takana piilee voimainen.” Jutussa kuvailtiin runsaasti Ebelingin sponsorointikuvioita ja kerrottiin hänen

⁷⁴ HS 6.8.1995.

⁷⁵ HS 20.7.1997

⁷⁶ HS 8.1.1994.

⁷⁷ HS 19.11.1991

viehättävän ulkonäkönsä toimivan neuvotteluvalltina. Ebeling selkeästi odotti enemmän urheiluun keskittyvää juttua:

Katariina Ebelingin kädenpuristus on luja. Tässäkö on nyt sitten se voimainen? Hän se on, kauniista hymystä ei voi erehtyä. Katariina, 20, on syksyn ajan herättänyt tuhannet suomalaiset uuteen päivään. Hän komeilee päivittäin sanomalehdissä Valintatalon mainostyttönä. Työkseen hän harrastaa triathlonia. Kuukausi sitten hän sijoittui nuorten MM-kisoissa Australiassa kolmanneksi. Lajin tulevaisuuden lupaus on kunnostautunut kisojen ohella myös liikemaailmassa. Hänen mainos- ja yhteistyösopimusten arvo on jo noin 100000 markkaa vuodessa. Hymyn takana taitaa olla kova nainen? [...]

Viehättävä ulkonäkö neuvotteluvalltina

"Mä pyrin aina tekemään kovasti töitä sponsoreiden eteen. Tottakai mun ulkonäöstä on ollut apua, ei mulla ole mitään syytä kieltää sitä. Asiat ovat nyt hyvin, ja mun täytyy olla tyytyväinen." "Sopimusten takia mun on kuitenkin oltava koko ajan positiivisesti esillä ja menestyttävä. Jos mitaleita ei tule, tukijat häviävät. Se tuo niskoille paljon paineita", hän sanoo ja alkaa jo kiusaantua aiheeseen. "Teetsä juttua urheilun sponsoroinnista?"⁷⁸

Kyseinen artikkeli on kirjoitettu positiiviseen sävyyn, vaikka nuorta Ebelingiä kuitenkin vähätellään rivien välistä esimerkiksi kertomalla hänen työnsä olevan triathlonin ”harrastaminen”. Ebeling esitetään ikään kuin kauniina tyttönä, joka onkin yllättäen kovakuntoinen urheilija.

Tutkielman aineistoon valitsin myös toisen Ebelingiä käsittelevän artikkelin, jossa sävy oli hyvin erilainen, nähdäkseni jopa pahantahtoinen. Vuoden 1993 kesällä julkaistussa jutussa Ebelingin ja Renny Harlinin julkisuudessa riepottelun suhteen päätyttyä suhtauduttiin Ebelingin urheilu-uraan vähättelevästi ja kritisoitiin hänen tekemäänsä valintaa kilpailla sinä kesänä vain kotimaassa. Ebelingin mukaan hänellä ei ollut sillä hetkellä mahdollisuuksia 20 parhaan joukkoon MM-kisoissa. Suomessa kilpaileminen taas mahdollisti menestymisen ja toi näkyvyyttä esimerkiksi kotimaisille sponsoreille. Ebelingin pätevyys urheilijana kyseenalaistettiin heti artikkelin alussa:

Joku saattaa ihmetellä, että mitä tekemistä Katariina Ebelingillä on urheilusivuilla. Muistin virkistämiseksi: Ebeling ui, pyöräilee ja juoksee. Monet pitävät häntä lupaavana triathlonistina. Viime talven aikana tosin näytti, ettei 21-vuotiaasta Ebelingistä sittenkään taida tulla urheilijaa. Triathlon on raaka laji, mutta Ebelingin kuvioissa oli Gladiaattorit-ohjelmaa, Renny Harlinia ja Hollywoodia. [...]

Ebeling on siitä erikoinen urheilija, että vaikeinakin aikoina hänellä on riittänyt tukijoita. Hänen budjettinsa on pyörinyt jo muutaman vuoden ajan sadantuhannen markan kieppeillä. Saavutus on kova, kun ottaa huomioon, että Ebeling on hankkinut meriittejä vasta nuorten sarjoissa. [...]

Kysymys taitaakin kuulua, että onko Ebelingissä ainesta ja halua maailman huipulle? [...] Loputtomiin Ebelingiä ei kuitenkaan voida kaupata tukijoille triathlonin tulevaisuuden

⁷⁸ HS 19.11.1991.

lupauksena. Hän voi pysytellä tämän kesän turvallisesti kotimaassa, mutta vuoden päästä päätös herättää jo enemmän ihmettelyä.⁷⁹

Artikkelissa toimittaja melko suoraan kritisoi Ebelingiä ja kyseenalaisti hänen pätevyytensä luotuaan ensin kuvaa urheilijasta, joka keskittyy enemmän julkisuudessa pyörimiseen ja sponsoreihin kuin urheilemiseen ja harjoitteluun.

Triathlonin parissa urheilleista naisista kirjoitettiin siis hyvin samanlaisten roolien ja näkökulmien kautta, kuin tutkimusajankohtana oli yleistä muidenkin urheilulajien edustajien kohdalla. Erityisesti Ebeling sai kokea julkisuuden hyvät ja huonot puolet, sekä vahvana sponsorien tukena ja näkyvyytenä että toisaalta juorujen ja esineellistämisen kohteena. Mitä vaikutuksia tällä kaikella oli hänen uralleen, ei tässä tutkimuksessa ole mahdollista selvittää.

2.3 Triathlon ja raha

Triathlonin merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa oli osaltaan myös taloudellinen. Osa urheilijoista oli ammattilaisia, jotka toimivat julkisuudessa myös sponsoriensa mainoskasvoina, ja triathlonisteilla olikin lajin kokoon nähden hyvä näkyvyys mediassa. Lisäksi triathlontapahtumilla oli taloudellista merkitystä kilpailupaikkakunnille ja kilpailuja järjestäville tahoille. Triathlonista kehittyikin nopeasti myös rahallisesti merkittävä kestävyysurheilun osa-alue.

Harrastajien lajiin käyttämä rahamäärä ja triathloniin liittyvä turismi on ollut paitsi markkinoijien, myös tutkijoiden kiinnostuksen kohteena.⁸⁰ Erityisesti maailmalla triathloniin yhdistetään kalliit välineet ja korkeat kilpailumaksut sekä hintavat kilpailumatkat, mikä on tehnyt triathlonista houkuttelevan kentän välinevalmistajille, sponsoreille ja markkinoijille.⁸¹ Triathlonisti tarvitseekin melko paljon varusteita kolmen lajin yhdistelmän suorittamiseen ja harjoitteluun, sekä pitkien harjoitusten ja kilpailujen energiatankkaukseen. Yhdysvaltojen triathlonliiton mukaan triathlonistien keskimääräinen vuositulo maassa vuonna 2009 oli 126 000 dollaria. Tämä luku sisältää arvion kaikkien harrastajien osalta USA:ssa eikä siis koske esimerkiksi vain ammattuurheilijoita.⁸²

Myös tutkimusajankohtana Suomessa triathlon oli tulkintani mukaan houkuttelevaa maaperää sponsoreille. Lajin erikoisuus ja rankkuus herätti selvästi kiinnostusta, ja muutamat

⁷⁹ HS 1.6.1993.

⁸⁰ Ks esim., Wicker, Prinz & Weimar 2013, Malchrowicz-Moško et al 2018.

⁸¹ Globe & Mail 2013.

⁸² New York Times 2016.

kansainvälisen tason tähtemme saivat melko merkittäviä sponsorisopimuksia. Pauli Kiuru oli esimerkiksi Sisu-pastillien mannekiinina.⁸³ Katariina Ebelingin sponsorisopimusten kokonaisarvo oli aineiston artikkeleiden mukaan noin 100 000 markkaa. Myös palkintorahat olivat jo alkuaikoina merkittävän suuruisia. Vuonna 1986 Joroisten kilpailun voittaja sai 12 000 markkaa.⁸⁴ Pauli Kiuru kertoi taloudellisten kysymysten olevan hänelle tärkeä motivaattori jo vuonna 1990, ennen uransa suurimpia menestyksen vuosia:

"Motivaationi on muuttunut ajan myötä. Alussa ajoi eteenpäin kokeilun halu. Se oli sellainen opiskelijan päähänpisto, että pitäisi päästä kunnialla läpi Joroisten Teräsmieskisa. Vähitellen mukaan tuli taloudellinen puoli. Ensimmäinen tavoite oli rahoittaa opiskelua urheilun avulla. Vähitellen nälkä kasvoi syödessä, ja seuraavana tavoitteena oli mielessä oman asunnon rahoittaminen." Nyt kun Kiuru elättää urheilemalla itsensä lisäksi myös muun perheen (vaimo ja neljän kuukauden ikäinen tytär), hänen motivaationsa on kehittynyt sivummalle taloudellisista tavoitteista.⁸⁵

Kesällä 1994 käytiin mediankin välityksellä kiistelyä Suomen triathlonkentällä taloudellisiin seikkoihin ja urheilijan brändäykseen liittyen. Jälleen Pauli Kiuru näyttäytyi tiukkana ammattilaisena, jolle kysymys oli vahvasti myös bisneksestä. Kiuru syytti sen kesän puolimatkan SM-kilpailun järjestäjiä kuvansa käyttämisestä kilpailun markkinoinnissa, vaikka hän ei aikonut kyseiseen kilpailuun osallistua. Kiuru näyttää varjelevan rahallisesti hyödynnettävissä olevaa urheilijabrändiään hyvin tarkasti:

Elokuisen puolimatkojen SM-triathlonin järjestäjät pitivät perusteettomina Pauli Kiurun syytöksiä, joiden mukaan häntä olisi mainostettu kilpailun osanottajana. Kiuru närkästyi kesäkuun Fillari-lehden kisailmoituksesta, jossa esiintyi vanha leirikuva Kiurusta ja järjestelyvastaaviin kuuluvasta Teemu Vesalasta Jyväskylän SM-kilpailusta kertovan tekstiosan yhteydessä. Järjestäjät vakuuttavat, ettei tekstissä mitenkään anneta ymmärtää Kiurun osallistuvan Jyväskylän SM-kisaan. [...]

Torstaina Kuopion SM-kisojen tiedotustilaisuudessa Kiuru kohdisti syytöksiä Jyväskylän kisajärjestäjiä kohtaan ja sanoi lakimiehensä välityksellä harkitsevansa korvausvaatimuksia.⁸⁶

Bisnesnäkökulma korostuu myös Kiurun perusteluissa kilpailla Kuopion Olympiamatkan SM-kilpailussa, eikä Jyväskylässä hänelle pitkien matkojen urheilijana normaalisti paremmin soveltuvalla puolimatalla:

Ammattimiehenä Kiuru myöntää kiertelemättä, että raha vaikutti hänen ratkaisuunsa kilpailla Kuopiossa. "Kyllä raha auttaa näissä asioissa. Jos saan mielekkään tarjouksen, se

⁸³ HS 6.5.1992.

⁸⁴ Putkuri 1998, 5.

⁸⁵ HS 20.8.1990.

⁸⁶ HS 30.7.1994.

kiinnostaa. Huonosti järjestetyissä kisoissa en enää kilpaile. Tosin ei minua rahalla loputtomiin osteta. Täytyy minun olla myös motivoitunut kilpailemaan."⁸⁷

Palkintorahat olivat esillä myös kansainvälisten tapahtumien osalta. 1993 Helsingissä järjestettiin triathlonin maailmacupin osakilpailu sprinttimatkalla, jossa palkintorahaa oli jaossa yhteensä noin 180 000 markkaa. Naisten ja miesten voittajille oli tarjolla sama rahapalkinto, 5000 dollaria eli noin 30 000 markkaa.⁸⁸

Havaijilla lajin suurimmassa tapahtumassa voittamiseen oli myös rahalliset kannustimet. Lisäksi Havaijin kilpailusta tehtävillä televisiolähetyksillä oli miljoonia katselijoita, joten jo pelkkä kilpailun johtaminen takasi urheilijoilla ja heidän sponsoreilleen näkyvyyttä suorassa lähetyksessä ja televisioaika oli ainakin Helsingin Sanomien mukaan kilpailijoille tärkeää. Kiuru haaveili uransa jatkon taloudellisesti mahdollistavasta ammattilaissopimuksesta Yhdysvalloissa vuoden 1995 Havaijin kilpailun yhteydessä:

Havaijilla menestyvä triathlonisti voi odottaa kunnan korvausta vaivoistaan. Lajin kiistaton kuningas, viisi kertaa Havaijin voittanut Mark Allen on äveriäs mies. Kiuru uskoo, että menestys takaisi hänellekin hyvän sopimuksen Yhdysvalloissa. Se mahdollistaisi urheilu-uran jatkumisen.[...]

Todennäköisesti Allen taistelee enemmän televisioajasta kuin kilpailun voitosta. Kilpailu esitetään Yhdysvalloissa suorana lähetysenä. Pari vuotta sitten Kiuru johti pyöräilyä ja esiintyi lähes neljä tuntia amerikkalaislähetyksessä. Sen jälkeen Kiurusta ei ole tehty juttuja yhdysvaltalaisissa lajilehdissä.⁸⁹

Bisnes ja katsojamäärät kiinnostivat selvästi myös kilpailun järjestävää Ironman-organisaatiota. Kysyttäessä 1990-luvulla esimerkiksi pyöräilyä ravistelleesta dopingista ja urheilijoiden testaamisesta Havaijilla järjestäjillä oli perustelut olla testaamatta kilpailijoita:

Kilpailijoita ei testata Havaijilla. Käytäntö jatkuu tulevaisuudessakin, jos se on kiinni järjestelyorganisaation puheenjohtajasta David Yatesista. Hän totesi, että olisi huonoa mainosta kilpailulle, jos voittajaa pitäisi vaihtaa dopingtestien jälkeen.⁹⁰

Triathlonin kilpailutapahtumat ovat olleet merkittäviä taloudellisesti myös järjestäville paikkakunnille lajin koko olemassaolon ajan. Täyden matkan Ironman-tapahtumat tarjoavat sekä amatööri- eli ikäsarjakilpailijoille että ammattilaisille mahdollisuuden saada paikan Havaijin kuuluisaan teräsmieskilpailuun ja toimivat kansainvälisinä turistimagneetteina järjestämispaikkakunnillaan. Esimerkiksi Lahdessa vuonna 2018 järjestetty Ironman-sarjan puolimatkan kilpailu tuotti alueelle noin 2,1 miljoonaa euroa tuloja ja noin 4300 yöpymistä.

⁸⁷ HS 30.7.1994.

⁸⁸ HS 16.8.1993.

⁸⁹ HS 7.10.1995.

⁹⁰ HS 7.10.1995.

Katsojia oli noin 20 000.⁹¹ Yllättäen samankaltaisissa katsojaluvuissa liikuttiin esimerkiksi Kuopion triathlonkilpailussa vuonna 1991:

Toisen kerran järjestetty Kuopion triathlonkisa keräsi noin 300 kilpailijaa. Katsojia oli reitin varrella melkein parikymmentätuhatta.⁹²

Helsingissä 1993 järjestetty maailmacupin kilpailu haluttiin tuoda maalaismaisemista suuren asutuskeskuksen keskustaan. Tapahtuman budjetti oli 500 000 markkaa, ja se onnistuikin keräämään runsaasti yleisöä. Järjestävät pääsivät kuitenkin omilleen, vaikka tapahtuma oli yleisölle ilmainen.⁹³

Triathlonilla oli suomalaisessa yhteiskunnassa paikkansa sekä urheiluun liittyvässä mainonnassa ja markkinoinnissa, että paikallisyhteisöissä järjestettyjen kilpailutapahtumien kautta. Nämä näkökulmat olivat esillä myös tutkielman ajankohdan kirjoittelussa valtakunnan merkittävimmissä sanomalehdessä. Mediahuomiolle oli myös tarvetta sekä urheilijoilla että tapahtumien järjestäjillä ja kilpailupaikkakunnilla.

2.4 Liian kova rääkki kuntoilijoille?

Triathlonin kasvamiseen trendilajiksi tai ”triathlonbuumiin” tarvittiin tietenkin harrastajia. Tutkimusaineistossa tavallisista amatööritason harrastajista tai triathlonista harrastuksena kertovia juttuja oli kuitenkin niukasti. Näkemykseni mukaan tämä on yksi lajin hetkelliseen kuihtumiseen johtaneista syistä. Lajin uuden nousukauden aikana pelkästään Helsingin Sanomissa on ollut huomattavasti enemmän artikkeleita tavallisten kuntoilijoiden näkökulmasta.

Osa triathlonin vetovoimaa on kautta lajin historian ollut lähes myyttinen kuva äärimmäiseen itsensä ylittämiseen ja olosuhteiden voittamiseen kykenevästä sisukkaasta teräsmiehestä Havaijin laavakentillä. Jostain syystä lajin tarinaan sisällytetyt kuvat piinaavasta rääkistä ja voittajasuosikkien sortumisesta konttaamaan viimehetkillä on kiehtonut monia ja harrastajat ovat lähteneet lajin pariin kokeilemaan rajojaan. Näin oli omalla kohdallani, ja samoin kertoi Pauli Kiuru omasta triathlonuransa alusta:

⁹¹ Sini Ojanperä, 'Ironman-kisan talousvaikutukset selville – Lahden seudulle jäi runsaat kaksi miljoonaa euroa' *Yle uutiset* 21.12.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-10568641> Luettu 20.10.2020.

⁹² HS 4.8.1991.

⁹³ HS 16.8.1993.

Alussa ajoi eteenpäin kokeilun halu. Se oli sellainen opiskelijan päähänpisto, että pitäisi päästä kunnialla läpi Joroisten Teräsmieskisa.⁹⁴

Teräsmieskilpailuihin liitetyn rääkin romantisointi on tulkintani mukaan kuitenkin johtanut siihen, että suurten massojen on ollut vaikea löytää lajin pariin. Harrastajat tarvitsevat esikuvia ja tietoa innostuakseen urheilulajeista. Lehtikirjoittelu 1990-luvun alkupuolella keskittyi vahvasti triathlonin huippu-urheiluun ja triathlonammattilaisiin sekä puoliammattilaisiin. Kilpaurheilun esimerkkiä on tarvittukin lajin nostamiseen vakavasti otettavaksi lajiksi, kuten Magnus Lönqvististä kertoneen artikkelin otsikossa tuli jo aiemmin esiin: ”Triathlon ei ole vitsi.”⁹⁵ Tutkimusten mukaan huippu-urheilijoiden esimerkillä on merkitystä triathlonin harrastamisen määriin, esimerkiksi ammattilaistriathlonin seuraaminen lisää triathlonin harrastamiseen käytettävää aikaa.⁹⁶

Motiiveja kestävyysurheiluun osallistumiselle on esimerkiksi harjoittelun fyysistä kuntoa kohottavat hyödyt, terveystieteelliset kohdat, kehonkuvan ja itsetunnon kohentaminen sekä sosiaalinen status ja yhteenkuuluvuus.⁹⁷ Nimenomaan triathlonin harrastamista Australiassa tutkineiden Lamontin ja Kennedyn mukaan mukaan tärkeitä motivaatiotekijöitä ovat esimerkiksi itsensä haastaminen, elämäntyyli, fyysinen hyvinvointi, kilpailunhalu ja erilaiset sosiaaliset syyt. Lamont ja Kennedy toteavat myös, että lajin pariin uusina tuleville harrastajille on useammin tärkeää itsensä haastaminen sekä ja terveellinen elämäntyyli ja pitempään lajin parissa urheilleet kunnianhimoisemmat kuntoilijat taas näkevät useammin tärkeäksi kilpailemisen, suorituskyvyn rajojen etsimisen ja tulosten kehittymisen.⁹⁸ Puolalaisessa triathlonitapahtumassa osallistujien motiiveja tutkineet Malchrowicz-Moško et al nostivat myös tuloksissaan tärkeimmiksi syiksi osallistumiseen itsensä testaamisen, halun pysyä hyvässä fyysisessä kunnossa, hauskanpidon ja urheilemisen yhdessä ystävien kanssa.⁹⁹

Tutkimusaineistossani oli rajaamalla aikavälillä oikeastaan kaksi artikkelia, jossa tavallisemman kuntoilijan näkökulma oli selkeästi huomioitu. Vain toinen niistä sisälsi harrastajan haastattelun. Vuonna 1992 haastateltiin kuopiolaista Kari Korhosta, jonka kokemusta Havaijin kilpailuun osallistumisesta kuvattiin seuraavasti:

Kuopiolainen Kari Korhonen läpäisi viisi vuotta sitten elämänsä rääkin, mutta suosittelee nyt samaa toisille. Tyypillistä savolaista aatelinimeä kantava Korhonen osallistui

⁹⁴ HS 20.8.1990.

⁹⁵ HS 5.8.1990.

⁹⁶ Mutter & Pawlowski 2014.

⁹⁷ Lamont & Kennedy 2012, 237-238. Atkinson 2008, 165-176.

⁹⁸ Lamont & Kennedy 2012, 250.

⁹⁹ Malchrowicz-Moško et al 2018, 43-46.

Havaijin täyspitkään Teräsmieskisaan 1987 ja selvitti sen rimaa hipoen. Vaikeinta vaativassa triathlon-kilpailussa oli 3,9 kilometrin uinti - Korhonen oppi uimaan lasten uimakoulussa vasta varttuneella iällä 28-vuotiaana."Hyvällä syyllä voin sanoa, että opiskelin triathlonin kantapään kautta. Havaiji oli kova rääkki. Vuodet kuitenkin kultaavat muistot - olen yhtä kokemusta rikkaampi."¹⁰⁰

Artikkelissa korostuu samankaltainen kerronta kuin triathlonista yleensäkin tutkimuksen ajankohtana. Kerrotaan Havaijin kisasta korostaen suorituksen rankkuutta, ja Korhosestakin maalataan kuva kuntoilijana, joka juuri ja juuri selvisi haasteesta. Korhonen päätyi Havaijin seikkailunsa jälkeen lajiyhteisön aktiiviksi ja oli esimerkiksi mukana järjestämässä suosittua Kuopion sprinttikilpailua vuonna 1992. Korhonen halusikin artikkelissa markkinoida triathlontapahtumia lukijoille:

Toukokuun lopusta elokuun puoliväliin Suomessa järjestetään kuusitoista triathlon-kilpailua, joista suurin osa on avoin kaikille liikkujille. "Triathlon on nousussa. Laji saa jatkuvasti uusia harrastajia, jotka haluavat kokeilla rajojaan. Harrastajien on hyvä tietää, että heillä on runsaasti mahdollisuuksia myös kilpailla", Korhonen mainostaa. [...] Triathlonin aatelinat ovat **täyspitkät kilpailut**, kuten Havaijin Ironman-kisa, jonne heikkokuntoisten ei kannata vaivautua.¹⁰¹

Lopuksi muistetaan kuitenkin palata Havaijin täydenmatkan pariin ja muistuttaa, että vain se on tarkoitettu kovista kovimmille urheilijoille. Triathlon näyttäytyy ankarana rääkinä, ja täysmatkaa lyhyempien kilpailumatkojenkin olemassaolosta täytyy jatkuvasti muistutella lukijaa:

Triathlon on muuttunut alkuperäisestä äärimmäisestä kestävyyttä testaavasta rääkistä urheilumuodoksi, joka sopii myös tavallisille kuntoilijoille. Alkuperäisen 226 kilometriä pitkän teräsmieskisan - uinti 3,8 km, pyöräily 180 km, juoksu 42,2 km - sijaan ovat puoli-, neljäsosa- ja kahdeksasosamatkat nousseet suosituiksi kilpailuiksi. Suomessa suurin osa triathlonkilpailuista on juuri neljäsosa- tai kahdeksasosamatkoja. Tänä kesänä Suomessa järjestettiin vain yksi täyden matkan koitos.¹⁰²

Näin lukijoita valistettiin heti ensimmäiseksi artikkelissa, jonka aiheena oli triathlonin maailmancupin sprinttikilpailun saapuminen Helsinkiin 1993. Aineistossa toistui triathlonin alkuperän ja perusasioiden kertaaminen. Journalisteilla oli selvästi oletus, että tavalliset lukijat eivät tunne lajia kovinkaan hyvin, tai korkeintaan kuuluisimman kilpailun Havaijilla. Mielenkiintoisesti triathlonia selvästi markkinoidaan jutussa massoille kiinnostavana lajina, jonka pariin tavallisia kuntoilijoita innostetaan. Artikkelin alleviivaa täysmatkan rankkuutta ja pitkää suoritusaikaa mutta samalla tuo esiin lähestyttävämpiä lyhyempiä matkoja:

¹⁰⁰ HS 18.4.1992.

¹⁰¹ HS 18.4.1992.

¹⁰² HS 13.8.1993.

Syy triathlonkilpailujen lyhenemiseen on selvä: täyspitkä triathlonkisa vie hyvältä kisailijalta kahdeksan, kymmenen tuntia. Tavallinen rivikuntoilija ei jaksa edes liikkua kymmentä tuntia yhtä soittoa. Lisäksi lyhyillä kisoilla saadaan lajille enemmän harrastajia ja yleisöä. Neljäsosa- eli ns. olympiamatkan (uinti 1,5 km, pyöräily 40 km, juoksu 10 km) triathlon ei rasittavuudeltaan tai suoritukseen käytetyltä ajaltaan juuri eroa maratonista, jonka jo tuhannet kuntoilijat pystyvät juoksemaan.¹⁰³

On merkillepantavaa, kuinka sitkeässä on elänyt oletus triathlonin alkuperästä Havaijilla ja erityisesti lajin nimen tarkoittavan täyden matkan teräsmieskilpailua. Samat perusasiat kerrotaan yleensä nykypäivänäkin triathlonista tehdyissä lehtijutuissa, ja itsekin omasta harrastuksestani kertoessani saan yleensä samalla kertoa, mitkä kilpailumatkat taas olivatkaan.

Triathlon on muuttunut yhden tietyn vakioidun kilpailun nimestä yhtä lajia kuvaavaksi yleisnimeksi: lajiksi, missä edetään jokin ennalta sovittu matka uimalla, pyöräilemällä ja juoksemalla. Harrastajille tämä ollut itsestään selvää jo jonkin aikaa, mutta suurelle yleisölle ei ole kovin selvää kuka esimerkiksi on Suomen mestari, jos triathlonissa käydään samana kautena useita SM-kisoja.¹⁰⁴

Hiihdon tai juoksun suhteen urheilua seuraaville on yleensä selvää, että lajilla ei ole yhtä koko lajin suomenmestaria vaan mestaruudet jaetaan eri matkoilla. Triathlonin kohdalla ei Helsingin Sanomien mukaan tilanne ollut sama.

Näkemykseni on, että triathlonista kertovissa kirjoituksissa saatiin aikaan kiinnostusta lajin erikoisuudella, uutuudella ja rankkuudella, mutta samalla jätettiin tavallisten harrastajien näkökulma käytännössä puuttumaan. Jatkuva perusasioiden kertaaminen lienee vienyt myös palstatilaa syvällisemmiltä jutuilta tai vaikkapa harrastajien haastatteluilta.

Kun peilaan tutkimusten näkökulmaa suomalaiseen kirjoitteluun triathlonista 1990-luvulla, huomaan, että kilpailullisemman ja suorituskeskeisemmän motivaation osalta esimerkkejä ja kuvausta lehdistä kyllä löytyy. Useissa tutkimuksissa nämä aihepiirit olivat merkittävimpiä tekijöitä triathlonharrastuksen takana. Sosiaalisemmat, triathlonin harrastajien yhteisöön tai tavallisen kuntoilijan terveyden edistämiseen ja hauskanpitoon liittyvät aiheet ovat kuitenkin tutkimusajankohtana vähissä ainakin Helsingin Sanomissa.

¹⁰³ HS 13.8.1993.

¹⁰⁴ HS 13.8.1993.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmassani kysyin, millä tavoin triathlon ja triathlonistit esitettiin suomalaisessa mediassa lajin ensimmäisen kukoistuskauden aikana. Lisäksi olin kiinnostunut, oliko lajin käsittelyllä mediassa vaikutusta suosion syntyyn ja hiipumiseen tutkimuksen kohteena olevana aikana.

Tutkimusaineistossa triathlon esitettiin pääsääntöisesti korostaen lajin ankaruutta ja kovuutta käyttäen lajin kilpailuista hyvin voimakkaita ilmauksia kuten kärsimysnäytelmä tai helvetti. Triathlonistit kuvattiin rationaalisina, analyttisina ja kovina teräsmiehinä. Pauli Kiuru etunenässä triathlonistit myös itse olivat luomassa kuvaa lajin rankkuudesta sekä harjoittelun ja kilpailun äärimmäisyydestä. Triathlon sai lajin kokoon nähden melko paljon mediahuomiota ja herätti selvästi ihmisten kiinnostuksen.

Triathlonin naistähdistä kirjoitettiin pitkälti samanlaisista näkökulmista kuin tutkimusajankohtana oli yleistä. Erityisesti Katariina Ebelingiä kohdeltiin välillä asiattomastikin, ja urheilusivujenkin jutut tunkeutuivat yksityiselämän ja ulkonäön aihepiireihin samalla välillä vähätellen urheilijaa ja hänen saavutuksiaan. Ebeling sai kokea julkisuudessa sekä hyviä että huonoja puolia: näkyvyys mahdollisti sponsorisopimuksia, mutta samalla hän joutui lehtien palstoilla riepoteleksi yksityiselämästään, esineellistetyksi ja jopa urheilusaavutuksiltaan vähätellyksi. Toisaalta Ghita Jarlströmiä kuvattiin hyvin samaan tapaan kuin miesurheilijoita triathlonin piirissä, kovan teräsnaisen roolista käsin. Hänen yksityiselämänsä ei juuri puututtu.

Triathlonin ja sen huippujen näkyvyys mediassa mahdollisti lajin ympärillä toimivaa mainontaa ja markkinointia, sekä sponsorisopimuksia. Myös urheilijoiden palkintorahoista ja talousasioista uutisoitiin. Triathlontapahtumien taloudelliset vaikutukset tuotiin kirjoituksissa myös esiin. Triathlonyhteisöllä oli omat taloudelliset intressit medianäkyvyydelle, ja media sai samalla käsiteltäväkseen mielenkiintoisen ja äärimmäisyydessään räväkän uudehkon urheilulajin.

Tutkimusaineistossa amatööriharrastajien näkökulma oli hyvin niukasti edustettuna, selkeimmin kahdessa artikkelissa yli kahdensadan joukosta. Kuntoilijoiden näkökulmaa esiin tuovissa artikkelissa toistuivat samat piirteet kuin muussakin triathlonin käsittelyssä:

täysmatkan rankkuutta ja vaativuutta korostettiin, ja toisaalta lajin perustiedot kerrattiin lähes joka kerta. Lisäksi kunto-urheilusta kertovissa jutuissa oli mukana selkeää tapahtumien mainostusta joko lajin toimijoiden tai toimituksen taholta. Triathlonin lyhyempiä kilpailumatkoja haluttiin tuoda kuntoilijoiden tietoisuuteen ja markkinoida lajia laajemmille joukoille.

Tutkimukseni tuloksena esitän, että triathlonin käsittelyllä mediassa oli kahtalainen vaikutus lajin suosion kannalta. Lajin saama huomio ja kilpaurheilijoiden menestys toi varmasti kiinnostuneita lajin pariin. Triathlonharrastajien motiiveista tehdyt tutkimukset paljastavat, että kilpaurheilijoiden seuraaminen sekä itsensä ylittäminen fyysisen ja psyykkisen suorituskyvyn rajoja etsien ovat tekijöitä, jotka innostavat triathlonin pariin. Havaijin kisaan liitetty legendaarinen teräsmieskoitos on edelleen monia triathlonin pariin johdettava tarina. Näitä näkökulmia oli tutkimusaineistossa runsaasti tarjolla.

Toisaalta triathlonin parissa koettu yhteys, ikään kuin heimomentaliteetti ja omasta hyvinvoinnista huolehtiminen aktiivisena elämäntapana ovat myös olleet osallistujien motivaatiota selittäviä tekijöitä. Näitä näkökulmia ei 1990-luvun alun triathlonista uutisoidessa juuri pidetty esillä. Väitän, että tämä puute on vaikuttanut lajin hiipumiseen Suomessa 1990-luvun jälkipuoliskolla.

Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita olisivat esimerkiksi triathlonin historian vertailu sellaiseen maahan, jossa samanlaista hiipumista ei tapahtunut. Toinen mahdollinen suunta jatkotutkimukselle voisi olla triathlonin uudelleen nousseen suosion taustat ja vaikutukset lajikulttuurin.

5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I PAINETUT LÄHTEET

Helsingin Sanomat (HS) 1990-1995

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Atkinson, Michael, 'Triathlon, suffering and exciting significance', *Leisure Studies* 27:2, (2008), 165-180, DOI:10.1080/02614360801902216.

Heikkala, Juha. 1994. 'Huippu-urheilu, kansainvälisyys ja kansallinen identiteetti'. Teoksessa Haukilahti, Timo & Ilmarinen Maaret (toim.), *Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu: tieteellinen katsaus*. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES: Jyväskylä, 1994, 227-231.

Huhtala, Saana, *Äiti-Aikusta vapahtaja-Iivoon: Mies ja naishiihtäjien representaatiot Lahden MMkisoissa 2017 Iltä-Sanomien urheilusivuilla*. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, 2018.

Hunt, Jane E. 'Crocodiles, Fancy Dress and Zebra Rock Souvenirs: Triathlon the Katherine Way.' *The International journal of the History of Sport*, 32:16, 2015 1914–1928. DOI: 10.1080/09523367.2015.1122593

Hunt, Jane E. 'In Search of a Meaningful Story: Oral History and Triathlon Memory in Australia', *The International Journal of the History of Sport*, 36:13-14, 2019, 1218-1233, DOI: 10.1080/09523367.2019.1691534

Kaivosaaari, Annu, "Lempeä Lydia" – "voimakas Björger": Naishiihtäjien representoinnin muutokset *Urheilulehden teksteissä vuosina 1905–2010*. University of Jyväskylä, 2017.

Kalela, Jorma. "Historia Ja Kertomus: Miten Historiaa Oikeastaan Kannattaisi Ajatella?". *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti*, 4/2013, 80-84, DOI:10.30665/av.74927.

Kanerva, Juha & Tikander, Vesa, *Urheilulajien synty*, Teos: Helsinki, 2012.

Kohe, Geoffrey Z. "@Www.olympic.org.nz: Organizational Websites, E-Spaces, and Sport History." Teoksessa *Sport History in the Digital Era*, Osmond, Gary, & Phillips, Murray G. (toim.), University of Illinois Press, 2015, pp. 77–96. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/10.5406/j.ctt13x1kzq.8. Luettu 12.12.2020.

Kokkonen Jouko. *Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900-1952*. Bibliotheca Historica 119, Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2008.

Lamont, Matthew & Kennelly, Millicent, *A Qualitative Exploration of Participant Motives Among Committed Amateur Triathletes*, *Leisure Sciences*, 34:3, 2012, 236-255, DOI: 10.1080/01490400.2012.669685

Lehtinen, Tiina-Liisa, *Nais- ja miesurheilijan representointi Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten kontekstissa*. Jyväskylän yliopisto, julkaisematon pro gradu tutkielma, 2006. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200688> Luettu 20.10.2020.

Lehtinen, Tiina-Liisa, *Nais- ja miesurheilijan representointi Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten kontekstissa*. Jyväskylän yliopisto, julkaisematon pro gradu – tutkielma, 2006.

Mäkelä, Annu, *Kauneuden korostusta vai urheilun arvostusta? Tutkimus naisyleisurheilun uutisoinnista Helsingin Sanomissa vuosien 1983 ja 2005 MM-kilpailujen yhteydessä*. Jyväskylän yliopisto, julkaisematon pro gradu tutkielma, 2006. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2006362> Luettu 20.10.2020.

Malchrowicz-Moško, Ewa, et al. "Triathlon as a Form of Sports Consumption: Motives for Participation." *Tourism* 28.2 (2018), 41-48. ProQuest. DOI: [10.2478/tour-2018-0013](https://doi.org/10.2478/tour-2018-0013)

Mutter, Felix, & Pawlowski, Tim, "The Causal Effect of Professional Sports on Amateur Sport Participation - An Instrumental Variable Approach." *International journal of sport finance* 9.2 (2014): 172–188.

Pirinen, Riitta, *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Tampere University Press: Tampere, 2006.

Putkuri, Tommi, *Kognitiiviset ajatusmallit täyden matkan ja olympiamatkan triathlonissa*. Jyväskylä yliopisto, julkaisematon pro gradu –tutkielma, 1998. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-1998776963> Luettu 11.06.2020.

Talonen, Jyrki & Vasara Erkki, *Suomen urheilu- ja liikuntahistorian tutkimusbibliografia*. Helsinki: Suomen urheilumuseosäätiö, 2006.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki, 2002.

Wicker, Pamela, Prinz, Joachim & Weimar, Daniel Big spenders in a booming sport: consumption capital as a key driver of triathletes' sport-related expenditure, *Managing Leisure*, 18:4, 286-299, (2013) DOI: [10.1080/13606719.2013.809190](https://doi.org/10.1080/13606719.2013.809190)

III WWW- SIVUT

Globe and Mail. 11.10.2013 How much does it cost to race an Ironman? The Globe and Mail. <http://www.theglobeandmail.com/sports/more-sports/i-am-ironman/article14815416/>. (luettu 11.1.2021).

Katja Hilska-Keinänen, 'Triathlonbuumin ensimmäinen aalto koettiin Suomessa 1980-luvulla', *Yle Elävä arkisto*, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/11/triathlonbuumin-ensiaalto-koettiin-suomessa-1980-luvulla> (luettu 2.5.2020).

Liisa Liljan verkkosivut, <http://liisalilja.fi/> (luettu 13.11.2020).

New York Times, 'When amateur ironmen pay for the elite treatment' *New York Times*.
https://www.nytimes.com/2016/02/14/your-money/when-amateur-ironmen-pay-for-the-elite-treatment.html?_r=1 (luettu 17.3.2021).

Pauli Kiurun verkkosivut, <https://www.paulikiuru.fi/henkilo-ja-yhteystiedot/urheilu-ura/>
(luettu 13.11.2020).

Suomen triathlonliitto, *Suomen triathlonliitto*, <https://www.triathlon.fi/triathlonliitto/> (luettu 2.2.2021).

World Triathlon, *World Triathlon History*, <https://www.triathlon.org/about>, (luettu 02.02.2021).